

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ Λ'

ΑΘΗΝΑΙ, ΙΩΑΝ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14, Τ. 140 — ΤΗΛ. 718-308

1 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1981

ΑΡΙΘ. 19

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Τί είναι Οικουμενική Σύνοδος. — Κων. Γ. Μπόνη, 'Ακαδημαϊκού - 'Ομοτ. Καθηγ. Πανεπ. 'Αθηνών, 'Αποστολικοί Πατέρες, 'Ιγνατίου 'Αντιοχείας 'Επιστολαί, Β' Μαγνησιεύσιν 'Ιγνάτιος. — Φιλ. Ζερβάκου (†), Πρὸς Διάκονον, Πρὸς 'Εξομολόγον. — Εύαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Προπρυτάνεως Πανμίου 'Αθηνών, 'Η επίδρασις τῆς βυζαντινῆς τέχνης στὴ Δύση. — Μητροπ. Ζακύνθου Παντελεήμονος, 'Η χριστιανικὴ αὐταπάρνηση. — Πρεσβ. 'Αντωνίου 'Αλεβιζοπούλου, Προσκλητισμός: ἡ «ἀγνή λατρεία» τῶν χιλιαστῶν. — Βασ. Μουστάκη, 'Ο ἱερός Αὐγουστίνος καὶ ἡ Παιδεία. — 'Επισκόπου 'Ανδρούσης 'Αναστασίου, 'Η νέα τυπογραφικὴ μονάδα τῆς 'Αποστολικῆς Διακονίας. — Ι. Μ. Χατζηφώτης, 'Η ἑλληνορθόδοξη Παράδοσις, οἱ φορεῖς καὶ οἱ ἐκφράσεις τῆς. — 'Ιω. Φουντούλη, Καθηγητοῦ Πανμίου Θεσσαλονίκης, 'Απαντήσεις σὲ λειτουργικὰ, κανονικὰ καὶ ἄλλες ἀπορίες. — 'Αρ. Πανώτης, Πρέπει νὰ διδάσκεται ἡ Παλαιὰ Διαθήκη; — 'Επίκαιρα. — π. Φιλ. Φάροῦ, Μὴ κλαίς. — Δημ. Φερούση, Τὸ βιβλίον. — Εύαγγέλου Π. Λέκκου, Συνοδικὰς 'Επιτροπὰς καὶ Δικαστήρια. — Εἰδήσεις ποὺ ἐνδιαφέρουν τοὺς 'Εφημερίους.

❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖
'Εκ τοῦ Τυπογραφείου τῆς 'Αποστολικῆς Διακονίας, 'Ιαίου 1 — 'Αθήναι 140.
Πρῶστ. Τυπογραφείου 'Ιωάννης Μιχαήλ.
'Αναστασία 3 Ζωγράφου. Τηλ. 7787.978.

ΤΙ ΕΙΝΑΙ

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗ ΣΥΝΟΔΟΣ

Οικουμενικὴ Σύνοδος εἶναι ἡ ὑπέρτατη νομοθετικὴ, διοικητικὴ καὶ δικαστικὴ ἀρχή. Μετὰ τὴν κεφαλὴ τῆς 'Εκκλησίας ποὺ εἶναι ὁ Χριστὸς, ἔχει τὸν πρῶτο λόγο γιὰ τὰ πράγματα τῆς 'Εκκλησίας. Κι ἀκόμα εἶναι ἡ μόνη ἀρχὴ ποὺ ἐκφράζει τὸ ἀλάθητο καὶ διατυπώνει τὴν ἀλήθεια τῆς Πίστεως καὶ τῆς 'Ορθοδόξου Παραδόσεως.

Οἱ ἱερές Σύνοδοι συγκροτοῦνται κυρίως ἀπὸ τὸν ἀνώτερο Κλῆρο, δηλ. τοὺς 'Επισκόπους, Μητροπολίτες καὶ Πατριάρχες. Πολλὲς φορές ὅμως συμμετέχουν σ' αὐτὰς καὶ Πρεσβύτεροι, Διάκονοι καὶ 'Ομολογητὲς Μοναχοί.

'Η ἀρχὴ τῶν Συνόδων ἀνάγεται στὴν πρώτη 'Αποστολική, ποὺ συγκροτήθηκε στὰ 'Ιεροσόλυμα τὸ 48 μ. Χ.

Οἱ πρῶτες ἐπτὰ Οἰκουμ. Σύνοδοι συνῆλθαν ἀπὸ τὸν 40 μέχρι τὸν 8ο αἰώνα ἐπὶ 'Ελληνικοῦ ἐδάφους. Συμμετεῖχαν κυρίως 'Ελληνες 'Επίσκοποι.

Οἱ ἀποφάσεις τῶν Οἰκουμεικῶν Συνόδων ἐκφράζουν, ἰδιαιτέρα ἐπὶ τῶν δογματικῶν ζητημάτων, ὅ,τι πιστεύθηκε πάντοτε καὶ πανταχοῦ ἀπὸ τὸν ἱερό Κλῆρο καὶ τὸ φιλόχριστο Λαόν.

ΠΡΟΣ ΔΙΑΚΟΝΟΝ

... Όταν χειροτονήθην διάκονος και Ἱερεὺς ἦλθα εἰς τὴν Αἴγινα, ὅτε ἔζη ὁ Πνευματικὸς μου Πατὴρ Ἅγιος Νεκτάριος καὶ τῷ ἐζήτησα νὰ με εὐχηθῆ, νὰ με εὐλογήσῃ καὶ νὰ μοῦ δώσῃ τὰς ἀναγκαίαις συμβουλὰς. Πάντοτε τὸ ἐνθυμούμαι καὶ δὲν τὸ λησμονῶ. Πρῶτον ἔβγαλε τὸν ξύλινον Σταυρὸν, τὸν ὁποῖον εἶχε πάντοτε μαζί Του με ἐσταύρωσε καὶ κατόπιν ἐσήκωσε τὴν δεξιάν Του καὶ με ἠλόγησε καὶ μοι εἶπεν, νὰ εἶσαι ἐσαεὶ φιλόθεος καὶ ταπεινός. Αὐτὰς τὰς δύο συμβουλὰς καὶ ἐγὼ σοῦ δίδω νὰ εἶσαι εἰς ὅλην σου τὴν ζωὴν φιλόθεος δηλ. νὰ ἀγαπᾷς τὸν Θεὸν καὶ νὰ εἶσαι ταπεινός. Ἐὰν ἀγαπᾷς τὸν Θεόν, Ὅστις εἶναι ἀγάπη, ὁ Θεὸς θὰ μένη μαζί σου καὶ σὺ μετ' αὐτοῦ. Ὅταν δὲ ὁ Θεὸς εἶναι μαζί σου μὴ φοβηθῆς κανένα. Εἰ ὁ Θεὸς μετ' ἡμῶν οὐδεὶς καθ' ἡμῶν, κ' ἐν καρδίαις πραέων ἀναπαύσεται Πνεῦμα Κυρίου. Ὅπου ταπεινώσις φεύγει ἢ ὑπερηφάνεια, ὅπου Χριστὸς φεύγει ὁ διάβολος. Ἐν ταύταις ταῖς δύο ἐντολαῖς καὶ ἀρεταῖς ὁλος ὁ νόμος καὶ οἱ Προφῆται κρέμνται.

Φιλόθεος Ζερβάκος (†)

ΠΡΟΣ ΕΞΟΜΟΛΟΓΟΝ

... Πράγματι ἡ κακία τοῦ παρόντος πονηροῦ αἰῶνος ὑπερέβη τὰς κακίας καὶ ἁμαρτίας πάντων τῶν αἰώνων, καὶ πᾶς πνευματικὸς, ἔχων φόβον Θεοῦ καὶ συνείδησιν, εὐρίσκειται εἰς δύσκολον θέσιν πῶς νὰ ἐξοικονομητὸς ἐξομολογουμένους ἁμαρτωλοῦς. Εἰς τὴν παροῦσαν πονηρὰν γενεάν ὁ πνευματικὸς ὀφείλει νὰ μεταχειρίζεται τὴν εἰκονομίαν, διότι ἐὰν μεταχειρισθῆ τὴν ἀκριβείαν ἢ οὐδεὶς ἐκ τῶν ἐξομολογουμένων ἢ σπάνιοι θὰ εὐρεθοῦν ἄξιοι νὰ κοινανοῦν. Ἀπαιτεῖται ὅμως μεγίστη πρασοχὴ καὶ διάκρισις εἰς τὸν Πνευματικὸν καὶ προσευχὴ θερμὴ πρὸς τὸν Οὐράνιον Θεὸν καὶ Πατέρα νὰ τὸν φωτίξῃ πῶς νὰ μεταχειρίζεται τὴν οἰκονομίαν, καὶ κατὰ τὸν θεῖον Γρηγόριον «οἰκονομητέον καὶ μὴ παρανομητέον», ὁπότε, ἐὰν πρόκειται νὰ παρανομῆ προτιμώτερον νὰ μὴ ἐξομολογῆ, διὰ νὰ μὴ ἀκούσῃ τὸ ἰατρὲ θεράπευσον σαυτὸν.

Ἡ σημερινὴ ἀξιοθρήνητος κατάστασις τῶν ἀνθρώπων ὀφείλεται ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὴν ἔλλειψιν πνευματικῶν ἐναργέτων, σοφῶν, διακριτικῶν, θεοφοβουμένων, εὐσεβῶν καὶ ἐμπειρῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὴν ὑπαρξίν πνευματικῶν στερουμένων φόβου Θεοῦ καὶ πάσης ἀρετῆς, ἀμαθῶν, ἀπειρῶν καὶ ἐνίων ἀσεβῶν, δυσπίστον καὶ διεφθαρμένων, καὶ δὲν πρέπει νὰ ἀναμένῃ τις ἄλλο τι παρὰ ἢ τὸ ἔλεος τοῦ Παναγὰθου Θεοῦ, νὰ ἐξαποστείλῃ ἀνθρώπους ἱκανοὺς καὶ ἐκλεκτοὺς εἰς τὸν μυστικὸν ἀμπελῶνα Αὐτοῦ ἢ τὴν ἐρχομένην ρομφαίαν νὰ καθαρῶσιν τὴν γῆν ἐκ τῶν ἀνομιῶν αὐτῆς...

Φιλόθεος Ζερβάκος (†)

ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΙ ΠΑΤΕΡΕΣ ΙΓΝΑΤΙΟΥ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ Β'. ΜΑΓΝΗΣΙΕΥΣΙΝ ΙΓΝΑΤΙΟΣ*

Τοῦ κ. ΚΩΝΣΤ. Γ. ΜΠΟΝΗ

Ἀκαδημαϊκοῦ

Ὁμ. Καθηγητοῦ τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν

II. Σ χ ό λ ι α

Κατ' Ἴγν. «οἱ ἄπιστοι» ἔχουν «χαρακτῆρα» «τοῦ κόσμου τούτου, οἱ δὲ πιστοὶ ἐν ἀ γ ά π η χ α ρ α κ τ ῆ ρ α Θεοῦ Πατρὸς δ: ἁ Ἰ η σ ο Ὑ Χ ρ ι σ τ ο Ὑ». — «α ὑ θ α ι ρ ἔ τ ω ς» = ἐκουσίως, θεληματικῶς, αὐτοπροαιρέτως. «εἰς τὸ αὐτοῦ πάθος» = εἰς τὸ πάθος τοῦ Κυρίου ὀφείλεται ἢ λύτρωσις τοῦ ἀνθρώπου ἐκ τῆς ἁμαρτίας καὶ ἐπομένως «ἐὰν μὴ ἐκουσίως ἀποθάνωμεν κατὰ τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον τῆς ἁμαρτίας, «τὸ ζῆν αὐτοῦ οὐκ ἔστιν ἐν ἡμῖν» = δὲν δικαιούμεθα τῆς μακαρίας ζωῆς.

VI. 1. «τὸ π λ ῆ θ ο ς»: Πβλ. Τραλλ. 8, 2. Σμυρν. 8, 2. Ἡ λ. σημαίνει τὸ ἄθροισμα πολλῶν ἀνθρώπων ἢ πραγμάτων ἢ ἀλλὰ σημαίνει τὸν κοινὸν λαόν, τὸν ὄχλον. Ἐνταῦθα λαμβάνεται ὑπὸ τοῦ Ἴγν. ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τοῦ «ἄθροίσματος» τῶν πολλῶν ἀνθρώπων, μάλιστα ἐν ἀντιδιαστολῇ πρὸς τὸν ὅρον «ἐ κ κ λ η σ ί α», ὅστις προϋποθέτει τὴν ὀργάνωσιν τοῦ πλήθους τῶν ἀνηκόντων εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν κοινότητα πιστῶν. Πβλ. Πράξ. 15, 12. 30. «ἐ ν ὁ μ ο ν ο ἰ α Θ ε ο Ὑ»: Παρὰ τῷ Ἴγν. δὲν λαμβάνεται ὡς γενικὴ ἀντικειμενικὴ, ἀλλ' ὡς δοτικὴ τοῦ ὄργανου, ὡς π.χ. «θεία βουλήσει» ἢ «θεία χάριτι». Πβλ. Ὑπὸ τὴν αὐτὴν σημασίαν λαμβάνεται καὶ ἡ λ. «ὁ μ ο ἦ θ ε ι α» κατωτέρω (VI, 2 καὶ κεφ. XV. Φιλαδ. 1, 2. 8, 1. Πολύκ. 1, 3). — Σημειωτέον ὅτι ὁ ὅρος «ὁ μ ὁ ν ο ι α» λαμβάνεται ὑπὸ τῶν Πατέρων καὶ ἐκκλησ. συγγρ. ὑπὸ πολλαπλῆν σημασίαν. Π.χ. α) ὁμόνοια = ἁρμονία ἐν τῇ φυσικῇ τάξει (Κλήμ. Α' Κορ. 20, 3). β) ὁμοφροσύνη τῶν ἀγγελικῶν δυνάμεων (Μ. 2, 1241C). γ) χαρακτηρισμὸς τῶν μελῶν τῆς ἐκκλησ. κοινότητος: «ἐν τῇ ὁμ. ὁμῶν... Χριστὸς ἄδεται» Ἴγν. Ἐφ. 4, 1. Ἐρμᾶς, Παραβ. 9, 15, 2. Εἰρην. Μ. 20, 504A. 104B. 25, 361C κ.π.κ. δ) δογματικῶς, ὡς ὁμοουσιότης Πατρὸς, Υἱοῦ καὶ Ἁγ. Πνεύματος καὶ ὡς ὁμοφροσύνη τῆς Ἁγ. Τριάδος. Π.χ. Ὁριγ. Μ. 11, 1533C. Γρηγ. Ναζ. Μ. 35, 740A. ε) ὡς χαρακτηριστικὸν γινώρισμα τῆς Β' Οἰκουμ. συνόδου, ἀκόμη καὶ τοῦ τόπου, ἐν ᾧ συνῆλθεν ἢ σύνοδος χαρακτηρισθέντος καὶ ὀνομασθέντος «Ὁ μ ὁ ν ο ι α»: «... ἐπικαλουμένου τοῦ τόπου Ὁ μ ὁ ν ο ι α, ἐκ τοῦ ἐκεῖ συνελθόντος τοῦ ἐκατὸν πενήκοντα ἐπισκόπου ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου βασιλέως, κοινῆν τινα καὶ συμπεφωνημένην διδασκαλίαν τοῦ τε ὁμοουσίου τῆς θείας Τριάδος ποιήσασθαι καὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως δὲ τοῦ Κυρίου τρανώσαι τὴν ἐκ Παρθένου πρόσληψιν, ταύτην τὴν ἐπωνυμίαν τεκτῆνασθαι» (Μ. 86, 225A: Θεοδώρου Ἀναγν. ἀποσπάσματα). Πβλ. Εὐαγγ. Μ. 86, 2541A). — Ἰδιαιτέρας σημαίσεως ἀξία εἶναι ἡ «τριπλῆ» διάκρισις το «τόπου», περὶ τοῦ ὁποῦ ἐγένετο λόγος ἐν τῷ προηγουμένῳ κεφ., «τοῦ ἐπισκόπου», «τῶν πρεσβυτέρων» καὶ «τῶν διακόνων». Ὁ ἐπίσκοπος ἀνήκει: «εἰς τόπον Θεοῦ», οἱ πρεσβύτεροι: «εἰς τόπον συνεδρίου τῶν ἀποστόλων» καὶ οἱ διάκονοι: «εἰς διακονίαν Ἰησοῦ Χριστοῦ». Πβλ. Α' Πέτρ. 5, 1. Ἴγν. Τραλλ. 2, 2. 3, 1. Φιλαδ. 5, 1. Σμυρν. 8, 1. Ἀποστ. Δ) γαί 11, 28. —

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 178 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 17-18 τεύχους.

Ἡ ἐπίδραση τῆς βυζαντινῆς τέχνης στή Δύση

Τοῦ κ. ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ
Προπρυτάνεως τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Στὴ διαμόρφωση τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ μεγάλη ὑπῆρξε ἡ συμβολὴ τῆς βυζαντινῆς τέχνης, ἡ ὁποία ὑπὸ τὴν ὄθηση τοῦ ὀρθοδόξου χριστιανικοῦ πνεύματος γνώρισε θαυμαστὴ ἀνθήση.

Ἡ ὀρησκεία γενικὰ παρέχει στὸ αἰσθητικὸ βίωμα τὸ ἔσχατο θεμέλιο καὶ μεταφυσικὸ ἀγκυροδόγημα. Εἰδικώτερα ὁ Χριστιανισμὸς δὲν προσφέρει μόνον ἀναρίθμητα θέματα καλλιτεχνικῆς ἐμπνεύσεως. Ἐπὶ πλέον ὑποδοθηθεὶ τὴν ἐξασφάλιση τῆς ἐλευθερίας τοῦ καλλιτέχνη, γιατί, δαμάζοντας τὰ ζωϊκὰ πάθη καὶ τὴν ἐνστικτώδη παρρομήσεις, συντελεῖ στὴ δημιουργία καθαρῶν αἰσθητικῶν διωμάτων, ποὺ δὲν νοθεύονται ἀπὸ ἡδονιστικὴς ἢ χρησιμοθηρικῆς ροπῆς καὶ ἐπιδιώξεις, μὰ συναρτῶνται πρὸς τὴν ἀνώτερη πνευματικὴ ζωὴ καὶ τὴν κοινωνικὴ εὐθύνη.

Γιὰ νὰ ἐκτιμῶμε καὶ ἀξιολογῶμε ὀρθὰ καὶ δίκαια τὴν στάση τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀπέναντι στὴν Τέχνη, πρέπει νὰ συνειδητοποιήσωμε, πῶς ὁ Χριστιανισμὸς ὀρθῶς φοδερῆ αἰσθητικὴ κατὰπτωση, ἀκόμη καὶ σ' αὐτὸ τὸ «κλεινόν» καὶ «ἰοστεφές» ἄστυ τῶν Ἀθηνῶν. Κατὰ τὴν ἐποχὴ τῆς ἐμφάνισις τοῦ Χριστιανισμοῦ τὰ ἑλληνικὰ ἀγάλματα τῶν χρόνων τοῦ Φειδίου ἀποκεφαλίζονταν ἀνηλεῶς, γιὰ νὰ ἀντικατασταθοῦν οἱ κεφαλῆς τους μὲ τὰ ἑλσούρα ἢ ἡλίθια χαρακτηριστικὰ τοῦ Γαίτου ἢ τοῦ Κλαυδίου¹. Χαρακτηριστικὸ εἶναι, ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἔνοιον ἀδίστακτα τὴν πύλας τῶν θεάτρων τους σὲ θαυματοποιοὺς καὶ γελοτοποιοὺς, σὲ μίμους τῶν φωνῶν ζῶων καὶ λοιπῶν φυσικῶν ἤχων καὶ εἶχαν ὡς εὐάρεστες τέρψεις τὴν αἰσχροὺς παλαιστρες καὶ τοὺς αἱματηροὺς ἀγῶνες τῶν μονομάχων². Δὲν δίστασαν νὰ δεδηλώσουν καὶ ρυπάνουν καὶ αὐτὸ τὸ Διονυσιακὸ θέατρο, μέσα στὸ ὁποῖο κατὰ τὸ ἔνδοξο παρελθόν σκόρπιζαν ρίγη συγκινήσεως τὰ ἔργα τοῦ Αἰσχύλου, τοῦ Σοφοκλῆ καὶ τοῦ Εὐριπίδη. Ὅπως μᾶς πληροφορεῖ ὁ Φιλόστρατος, «Ἀθηναῖοι ξυγιόντες εἰς θέατρον τὸ ὑπὸ τῆ ἀκροπόλει προσεῖχον σφαγαῖς ἀνθρώπων»³ σὲ τρόπο, ὥστε, ὅπως προσθέτει ὁ Δίων ὁ Χρυσόστομος, «πολλάκις ἐν αὐτοῖς τινα σφάττεσθαι τοῖς θρόνοις οὗ τὸν ἱεροφάντην καὶ τοὺς ἄλ-

λους ἱερεῖς ἀνάγκη καθίζειν»⁴. Ὅστε ὁ Χριστιανισμὸς δὲν κατέστρεψε τὴν ἀρχαία Τέχνη. Τὴν ὀρθῶς κατεστραμμένη καὶ τὴν πῆρε στὰ εὐλογημένα του φτερά, γιὰ νὰ τὴν ὀδηγήσῃ στὰ ὕψη, ἐκκολάπτοντας τὸ ἀριστὸ «καλλιτεχνικὸ βούλευσαι», ὅπως ἀπέδειξαν μὲ τὰ ἔργα τους οἱ ἀρχιτέκτονες τῆς ἀγίας Σοφίας, ὁ Ρωμανὸς ὁ μελωδός, ὁ Πανσέληνος, ὁ Μιχαὴλ Δαμασκηνός καὶ ἄλλοι ἢ χροεῖα τῶν βυζαντινῶν καὶ μεταβυζαντινῶν καλλιτεχνῶν⁵.

Ὁ γάλλος καθηγητὴς καὶ ἀκαδημαϊκὸς Charles Diehl ὁμολογεῖ χαρακτηριστικῶς, ὅτι ἡ βυζαντινὴ τέχνη «ἐλάμψε μὲ ἀσύγκριτη λάμψη καὶ ἀκτινοβόλησε στὸν κόσμον δόλοκληρο» καὶ ἔτσι κατέστη «ἡ μεγάλη μυσταγωγὸς ἔλου τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου»⁶. Ὅστε, ὅπως λέγει ὁ Gabriel Millet ἡ βυζαντινὴ τέχνη εἶναι «ἀξία θαυμασμοῦ καὶ εὐγνωμοσύνης, γιὰτι διεδίδασε στὴν Ἀναγέννηση τῆς Δύσεως τὴν παράδοση τοῦ ἀρχαίου ρυθμοῦ καὶ κάλλους»⁷.

Ἄς θυμηθοῦμε τὰ περίφημα μωσαϊκὰ τῆς Ραβέννας καὶ τὸν ναὸ τοῦ ἀγίου Μάρκου στὴ Βενετία, ὅπου ἡ βυζαντινὴ τέχνη κάνει πολὺ αἰσθητὴ τὴν παρουσία της. «Ἡ διείδυση τῆς βυζαντινῆς τέχνης —εἰδικώτερα τῆς ζωγραφικῆς— στὴν Δύση σημειώθηκε ἀδιάκοπα αὐτὴς θόρυθα, χωρὶς νὰ χρησιμοποιηθοῦν οἱ δυὸ μεγάλες αὐτὲς γέφυρες (τῆς Ραβέννας καὶ τῆς Βενετίας), σὲ δόλοκληρη τὴν πρώτη μακρὰ περίοδο τοῦ Μεσαίωνα... Διάχυτη ἦταν ἡ ἐπίδραση τῆς βυζαντινῆς τέχνης στὴν πρώτη περίοδο τοῦ Μεσαίωνα... Τὸ διαπιστώνουμε σὲ ὅσες τοιχογραφίαι διατηρήθηκαν, ἀλλὰ πρὸ πάντων σὲ εἰκονογραφημένα χειρόγραφα»⁸.

Χαρακτηριστικὸ ἦταν τὸ ἐξῆς παράδειγμα: Ἐνας Ἕλληνας, ὁ Θεόδωρος ἀπὸ τὴν Ταρσό, λεγάτος τοῦ Πάπα στὴν Ἀγγλία ἀπὸ τὸ 668 (καὶ ἀρχιεπίσκοπος τοῦ Canterbury), ἀναδιοργάνωσε τὴν Ἀγγλικὴ Ἐκκλησία. Αὐτὸς ἦταν ποὺ προήγαγε, ὡς παρατηρεῖ ὁ Carl Nordenfalk, τὴ γνώση τῆς βυζαντινῆς τέχνης στὴ χώρα αὐτή. Ἀκολουθώντας τὸ παράδειγμα τῆς Ρώμης ἢ πρὸ ὁρεῖα ἀπὸ τὴν ἐπαρχίαν τῆς Ἐκκλησίας στὴν Εὐρώπη δὲν διστάζει, οὔτε αὐτὴ, νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν πολιτιστικὴ ὑπεροχὴ τοῦ Βυζαντίου. Ἦταν μάλιστα ὑπερήφανοι οἱ Ἄγγλοι νὰ ἀκολουθοῦν τὰ δῆματα τῶν Ἑλλήνων⁹.

Γιὰ τὴν ἀνέγερση τῶν ναῶν ἢ τῶν ἀνακτόρων της ἡ Εὐρώπη ἀπευθυνόταν πρὸς τὸ Βυζάντιο, τὸ ὁποῖο πάντοτε ἔθετε στὴ διάθεσὴ της λαμπροὺς καλλιτέχνες, ἀρχιτέκτονες, ζωγράφους, λεπτοουργοὺς κάθε εἶδους. Ἀπ' τὸν δέκατο ἕως τὸν δωδέκατο αἰῶνα στὰ διάφορα δυτικὰ καὶ ἰδίως ἰταλικὰ κέντρα δημιουργήθηκαν ἀληθινὲς μικρὲς ἀποικίαι Ἑλλήνων καλλιτεχνῶν, ποὺ προπαρεσκεύασαν τὴν καλλιτεχνικὴ Ἀναγέννηση τῆς Δύσεως.

4. Εὐαγγέλου Ἀ. Ν. τ. ω. ν. ἰ. ἄ. δ. ο. υ., ἔνθ' ἀνωτ.

5. Εὐαγγέλου Δ. Θεοδωροῦ, Χριστιανισμὸς καὶ πολιτισμὸς, Ἀθήνα, 1980, σελ. 15.

6. Charles Diehl, Manuel d' art byzantine, ἔκδ. β'. Paris 1925, τόμ. Α', σελ. 23 καὶ τόμ. Β', σελ. 903-906.

7. Εὐαγγέλου Δ. Θεοδωροῦ, Ἱστορία τοῦ Χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ, σελ. 206.

8. Παναγιώτη Κανελλοπούλου, Ἡ συμβολὴ τοῦ Βυζαντίου στὴ διαμόρφωση τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πνεύματος, περ. «Βίωμα», ἀρ. τεύχους 61, Μάιος - Ἰούνιος 1981, σελ. 1-2.

9. Αὐτόθι, σελ. 2.

1. Εὐαγγέλου Δ. Θεοδωροῦ, Ἱστορία τοῦ χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ, Ἀθήνα 1950, σελ. 28.

2. Εὐαγγέλου Ἀ. Ν. τ. ω. ν. ἰ. ἄ. δ. ο. υ., Ἡ κατάστασις τῶν Ἀθηνῶν ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, Ἀθήνα 1932, σελ. 105.

3. Φιλοστράτου, Βίος Ἀπολλωνίου Τυανέως Δ' 22.

Η ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΑΥΤΑΠΑΡΝΗΣΗ

Τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Ζακύνθου κ. ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΟΝΟΣ

«Πάντα στέγομεν, ἵνα μὴ ἔγκοπὴν τινὰ δώμεν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ Χριστοῦ».

Οἱ ἄνθρωποι τοῦ Θεοῦ ἀποφεύγουν νὰ μιλοῦν γιὰ τὸν ἑαυτὸ τους. Ἄν ἀναγκασθoῦν νὰ μιλήσουν τὸ κάνουν γιὰ νὰ ἀμυνθοῦν ἀπέναντι στὴν κακία τοῦ κόσμου. Στὸ ἀποστολικὸ ἀνάγνωσμα ὅμως Α΄ Κορ. θ΄ 2 - 12, ὁ ἀπόστολος Παῦλος βρίσκεται στὴν ἀνάγκη νὰ περιαιτολογήσῃ γιὰ νὰ ἀντικρούσῃ ἐκείνους ποὺ ἀμφισβητοῦν τὴν ἀποστολικὴ του ἰδιότητα. «Ἡ ἐμὴ ἀπολογία τοῖς ἐμὲ ἀνακρίνουσιν αὐτὴ ἐστὶ», γράφει. Καὶ ἀπαριθμεῖ τὶς στερήσεις καὶ τὶς θυσίες ποὺ ὑφίσταται γιὰ νὰ φανῇ συνεπὴς στὴν ἀποστολικὴ του κλήση. Δὲν παρατάσει θεωρητικὰ ἐπιχειρήματα. Ἄναφέρεται σὲ γεγονότα. Τὸ μεγαλύτερο ἐπιχείρημα γιὰ νὰ ἀποστομώσῃ τοὺς συκοφάντες του εἶναι ἡ ἴδια ἡ ζωὴ του. Ἡ πεισικώτερη ἀπόδειξη τῆς ἀποστολικότητάς του εἶναι τὸ ἱεραποστολικὸ του ἔργο. Σ' αὐτὸ τὸ ἔργο ἔχει δώσει τὰ πάντα. Καὶ ἔχει φτάσει νὰ ἀρνηθῇ ἀκόμα καὶ τὰ νόμιμα δικαιώματά του, γιὰ νὰ μὴ γίνῃ αἰτία νὰ παρεμβληθῇ καὶ τὸ μικρότερο ἔστω ἐμπόδιο στὸ κήρυγμα καὶ στὴ διάδοση τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ.

Ἡ τακτικὴ τῆς αὐταπαρνήσεως τοῦ ἀποστόλου Παύλου πρέπει νὰ βάλῃ σὲ θαθεῖες σκέψεις καὶ νὰ προβληματίσῃ ἡμᾶς τοὺς σημερινούς χριστιανούς καὶ ιδιαίτερα τοὺς εὐαγγελικούς κήρυκες καὶ τοὺς ἐκκλησιαστικούς ποιμένες. Σήμερα ὅλοι διεκδικούμε παντοῦ δικαιώματα. Πολὺ συχνὰ τοποθετοῦμε τὸ προσωπικὸ μας συμφέρον πάνω ἀπὸ τὸ συμφέρον τῆς Ἐκκλησίας. Ἐγωῖσμοι καὶ πείσματα καὶ μικροφιλοδοξίες νοθεύουν τὴν πίστη μας στὸ Χριστὸ καὶ κλονίζουν τὶς σχέσεις μας με τοὺς ἀδελφούς μας. Φτιάσαμε στὸ σημεῖο νὰ προσφεύγουμε στὰ πολιτικὰ δικαστήρια γιὰ νὰ λύσουμε τὶς ἐκκλησιαστικὲς διαφορὲς μας καὶ κατάντησε νὰ ἔχουν μεγαλύτερη ἰσχὺ στὴν ἐκκλησιαστικὴ μας ζωὴ οἱ ἀποφάσεις τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρα-

τείας ἀπὸ τὶς ἐντολὲς τῆς ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως καὶ τὶς ἐπιταγὲς τῶν Ἱερῶν Κανόνων. Ἐπηρεασμένοι ἀπὸ τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς καὶ ἀπὸ ὀρισμένους κακὲς συγκυρίες πᾶμε νὰ μεταβάλουμε τὸ θεοσύστατο θεσμὸ τῆς Ἐκκλησίας σὲ Δημόσια Ὑπηρεσία ποὺ νὰ λειτουργῇ μέσα στὸν ἀσφικτικὸ κλοιὸ τοῦ ἀνθρώπινου νόμου. Ἔτσι ὅμως καὶ τὸ ἐκκλησιαστικὸ λειτουργημὰ ἐκφυλίζεται σὲ ἐπάγγελμα. Οἱ ἐργάτες τοῦ Εὐαγγελίου σήμερα στὴν πατρίδα μας μισθοδοτοῦνται ἀνάλογα με τὰ τυπικὰ προσόντα τους, ἀσφαλιζονται, συνδικαλιζονται. Αὔριο θὰ ἐκφωνοῦν προεκλογικούς λόγους στὰ μπαλκόνια, ὡς ὑποψήφιοι βουλευτές, καὶ μεθαῦριο θὰ κατεβαίνουν σὲ ἀπεργίες, γιὰ νὰ ἀπαιτήσουν καλύτερους ὅρους ἐργασίας καὶ ἀμοιβῆς!! Ἄν κρίνουμε ἀπὸ ὅσα παρὰξένα λέγονται καὶ γράφονται στὸν καιρὸ μας γιὰ δῆθεν φιλελευθεροποίηση καὶ ἐκδημοκρατισμὸ τῆς Ἐκκλησίας, μιὰ ἐπικίνδυνη νοοτροπία ἀρχίζει νὰ καλλιεργῆται μέσα στοὺς κόλπους τῆς καὶ ὀδηγεῖ ὀρισμένους ἀπὸ τοὺς λειτουργούς τῆς σὲ ξένες πρὸς τὴ δομὴ καὶ τὴν ὑπόστασὶ τῆς διεκδικήσεως. Προάγεται, ἄραγε, με τέτοια νοοτροπία καὶ τακτικὴ τὸ χριστιανικὸ ἔργο; Αὐξάνεται καὶ καρποφορεῖ ὁ σπῆρος τοῦ Εὐαγγελίου;

Ἡ σύγχρονη ἐκκλησιαστικὴ πραγματικότητα δίνει με τρόπο ποὺ δὲν ἐπιδέχεται ἀμφισβήτηση ἀρνητικὴ ἀπάντηση στὸ ἐρώτημα τοῦτο.

Θὰ παρατηρήσουν, ἴσως, μερικοὶ ὑπερπροοδευτικοὶ καὶ ὄψιμοι δημοκράτες ὅτι τόσο οἱ ποιμένες ὅσο καὶ τὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἐλεύθεροι πολῖτες καὶ ἔχουν ὅλα τὰ νόμιμα καὶ συνταγματικῶς κατοχυρωμένα δικαιώματα τῶν πολιτῶν μιᾶς δημοκρατικῆς Πολιτείας. Γι' αὐτὸ δὲν ἔχομε ἀντίρρηση. Μόνον ποὺ ἡ δημοκρατία εἶναι ἀπὸ τὶς πρὸ ταλαιπωρημένες καὶ παρεξηγημένες ἰδέες στὴν ἐποχὴ μας καὶ στὴν Πατρίδα μας. Ὡστόσο ἐδῶ δὲν μιλοῦμε γιὰ δημοκρατικὰ δικαιώματα. Μιλοῦμε γιὰ θεληματικὴ παραίτηση ἀπ' αὐτὰ πρὸς χάριν ἑνὸς ἔργου ποὺ ἐπεκτείνεται πέρα ἀπὸ γήινες ἀξίες καὶ κοσμικὲς πραγματικότητες. Ὑ-

πάρχει μιὰ μεγάλη διαφορὰ στὴ θεώρηση καὶ ἐκτίμησιν τῆς πραγματικότητος ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους ποὺ ὁ ἀπόστολος Παῦλος ὀνομάζει «σαρκικούς» καὶ σ' αὐτοὺς ποὺ ὀνομάζει «πνευματικούς» (Α΄ Κορ. γ' 1). Ὁ νόμος εἶναι γιὰ τοὺς «σαρκικούς». Γιὰ τοὺς ἀτελεῖς. «Δικαίῳ νόμος οὐ κεῖται» (Α΄ Τιμ. α' 9), λέει χαρακτηριστικὰ ὁ Ἀπόστολος. Ὁ προχωρημένος στὴν πίστη, ὁ «πνευματικὸς» ἄνθρωπος, ὅπως γράφει σύγχρονος ἐπίσκοπος στοχαστής, «ξεπερνᾷ τὰ ὅρια τῆς δικαιοσύνης τοῦ Νόμου καὶ κινεῖται ἀνετα μέσα στὸ βασίλειον τῆς Χάριτος. Ἡ δικαιοσύνη τοῦ Νόμου εἶναι ἀπλῶς ἡ ἀντιστοιχία τοῦ δικαιώματος πρὸς τὸ καθῆκον. Τὸ τῆς χάριτος εἶναι τὸ «πλεῖον τῆς δικαιοσύνης τῶν Φαρισαίων», γιὰ τὴν ὁποία μίλησε ὁ Χριστός. Εἶναι ἡ ἐννοια τοῦ καθήκοντος καὶ τῆς εὐθύνης, ριζωμένη μέσα στὸν ἄνθρωπο, ἀσχετα πρὸς κάθε δικαίωμα». Ὅσο μεγαλύτερη εἶναι ἡ ἀποστολὴ ποὺ ἔχει ἀναλάβει ἕνας ἄνθρωπος τόσο περισσότερες εἶναι καὶ οἱ θυσίες ποὺ πρέπει νὰ ὑποστῇ γιὰ νὰ τὴν ἐκπληρώσῃ. Ὅσο πρὸ ψηλὰ ἀνεβαίνει στὴ σκάλα τῆς ἠθικῆς τελειοποιήσεως τόσο πρὸ πολλὰ σκέπτεται τὶς ἀποχρεώσεις του καὶ παραιτεῖται ἀπὸ τὰ φυσικὰ δικαιώματά του. Τὸ ἠθικὸ τοῦτο ἀξίωμα ἰσχύει κυρίως γιὰ τοὺς ἀνθρώπους τῆς Ἐκκλησίας. Μέσα στὴν Ἐκκλησία δὲν ὑπάρχει ἐξουσία με ἐννοια κοσμικῆ. Ὑπάρχει διακονία ποὺ συνδέεται με θεληματικὲς στερήσεις καὶ αὐτοδεσμεύσεις καὶ αὐτοπεριορισμούς ποὺ φτάνουν ὡς τὴν αὐταπαρνήση. Ὅσοι ἀντιστρέφουν τὰ πράγματα προδίδουν τὴν ἀποστολή τους.

ΛΑΜΠΑΔΑ ΠΟΥ ΛΥΩΝΕΙ
ΓΙΑ ΝΑ ΣΤΕΛΝΕΙ ΤΟ ΦΩΣ

Ὅσα εἶπαμε πρὸ μῆροσθ' ἔχουν ἐφαρμογὴ ὄχι μόνον γιὰ τοὺς ποιμένες τῆς Ἐκκλησίας ἀλλὰ γιὰ ὅλους τοὺς πιστοὺς καὶ μάλιστα γιὰ ὅσους εἶναι προικισμένοι με ἰδιαίτερα τάλαντα καὶ ξεχωριστὲς δωρεὲς καὶ κατέχουν καίριες θέσεις

Συνέχεια στὴ σελ. 204

Προσηλυτισμός: ή "άγνή λατρεία," τῶν χιλιαστῶν

Τοῦ Πρεσβυτέρου
ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΑΛΕΒΙΖΟΠΟΥΛΟΥ

Ἀτέλειωτες εἶναι οἱ ἀπειλές τῆς χιλιαστικῆς ὀργάνωσης, προκειμένου νὰ ἐξαναγκάσῃ τὰ δύστυχα θύματά της νὰ ἀσκήσουν τὸ προσηλυτιστικὸ ἔργο στὰ σπύτια τῶν ἀνθρώπων καὶ νὰ ὑπηρετήσουν τὰ συμφέροντα τῆς μετοχικῆς ἐταιρίας «Σκοπιά».

«Ὁ κοιμώμενος γίνεται ἑγυμνός» ὅσο καὶ κάθε κοσμικὸ ἄτομο πού εἶναι ἕνας ἀμαρτωλός, καὶ πολὺ πιὸ ἐπαίσιχοντα γυμνός ἐπειδὴ εἶχε ἄλλοτε περιβληθῆ τὴν ἐντιμὴ χριστιανικὴ διακονία καὶ ἔπρεπε νὰ γνωρίζῃ τὰ πράγματα καλύτερα καὶ νὰ ζῆ σύμφωνα μὲ τὴν εὐθύνῃ του», ἀναφέρει ἡ χιλιαστικὴ ἐταιρεία καὶ καταλήγει: «Θὰ πεθάνῃ μαζί μὲ τοὺς ἀπίστους καὶ τοὺς ὑποκριτὰς στὴ διάρκεια τῆς ἐκτελέσεως τῶν κρίσεων τοῦ Θεοῦ στὸν Ἄρμαγεδῶνα... θὰ πεθάνῃ μαζί μὲ τὸν ἑγυμνὸν κληρὸν πού διακονεῖ ὑποκριτικὰ μὲ τὰ θρησκευτικὰ του ἐνδύματα στὸν λεγόμενον ἑαυτὸ τοῦ Θεοῦ τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου. Αὐτὸ σημαίνει θάνατο χωρὶς ἐλπίδα...» (Σκοπιά 1958, σελ. 567 - 568).

Γιὰ τὸν καθένα χριστιανό, πού γνωρίζει τὴν ἁγία Γραφή, «κοιμώμενος» καὶ «γυμνός» εἶναι ὅποιος δὲν ἀγωνίζεται πνευματικά, δὲν ἀσχεῖ τίς θεῖες ἀρετές, μὲ σκοπὸ νὰ καταστήσῃ τὸν ἑαυτὸ του κατὰ τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ (Ἰω. ιδ' 15-24), «μέτοχος τῆς ἀγιότητος Αὐτοῦ» (Ἐβρ. ιβ' 10).

Ἡ ἁγία Γραφή μᾶς προτρέπει νὰ εἴμεθα ἄγρυπνοι στὸ θέμα τῆς ἀποφυγῆς τῆς ἀμαρτίας καὶ στὴν ἀσκησι ἀγίας ζωῆς. «Ἐχόντες λοιπόν, ἀγαπητοί, ταῦτας τὰς ἐπαγγελίας, ὡς καθαρῶσμεν ἑαυτοὺς ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος, ἐκπληροῦντες ἀγιωσύνην ἐν φόβῳ Θεοῦ» (Β' Κορ. ζ' 1).

Ὅποιος δίδει ἐμπιστοσύνη στὴ χιλιαστικὴ ἡγεσία καὶ πιστεύει στὴν ἐλπίδα τῆς «Σκοπιάς», πηγαίνει ἀπὸ σπῖτι σὲ σπῖτι γιὰ νὰ διαθέσῃ τὰ προϊόντα τῆς ἐταιρίας: βιβλία, βιβλιάρια, περιοδικὰ στηρίζει τίς «ἐλπίδες του» πάνω σ' αὐτὸ τὸ ἔργο.

Ὅποιος ὅμως ἔχει τὴν ἐλπίδα τῆς Γραφῆς, ἀγωνίζεται νὰ ἐπιτύχῃ τὸν προσωπικὸ ἁγιασμό, χωρὶς νὰ στηρίζῃ τίς ἐλπίδες του σὲ οποιαδήποτε ἔργα (Ρωμ. γ' 20. Γαλ. β' 16. Ἐφ. β' 8-9): «Πᾶς ὅστις ἔχει τὴν ἐλπίδα ταύτην ἐπ' αὐτόν, καθαρίζει ἑαυτόν, καθὼς ἐκεῖνος εἶναι ἅγιος» (Α' Ἰω. γ' 3).

Οἱ χριστιανοὶ ἔχουν πάντοτε στὴ σκέψι τοὺς λόγους τῆς Γραφῆς: «Ὅσα εἶναι ἀληθῆ, ὅσα σεμνά, ὅσα δίκαια, ὅσα καθαρὰ, ὅσα προσφιλῆ, ὅσα εὐφρημα, ἂν ὑπάρχῃ τις ἀρετὴ, καὶ ἂν τις ἐπαινος, ταῦτα συλλογίζεσθε... ταῦτα πράττετε· καὶ ὁ Θεὸς τῆς εἰρήνης θὰ εἶναι μεθ' ὑμῶν» (Κολοσ. δ' 8-9)· «γίνεσθε ἅγιοι ἐν πάσῃ διαγωγῇ» (Α' Πέτρ. α' 15).

Αὐτὸ λοιπόν εἶναι τὸ βασικὸ μέλημα κάθε χριστιανοῦ: ὁ ἁγιασμός. Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος μοχθοῦσε γιὰ τὰ πνευματικὰ του τέκνα («τεκνία μου») μὲ σκοπὸ νὰ μορφωθῆ μέσα τους ὁ χαρακτήρας τοῦ Χριστοῦ (Γαλ. δ' 19). Αὐτὸ τὸ μέλημα δὲν ἔχει δέδαια καμιά σχέση μὲ τὸ «ἔργο» τῶν χιλιαστῶν. Γιὰ τὴν χιλιαστικὴ ἡγεσία «μὴ κοιμώμενος» καὶ «ἀγρυπνῶν» δὲν εἶναι ἐκεῖνος πού ἐργάζεται γιὰ τὸν προσωπικὸ του ἁγιασμό, ἀλλὰ ὅποιος προσφέρει τὸ χρόνο του γιὰ τὴν ὑπεράσπισι τῶν συμφερόντων τῆς ἐταιρίας.

Ἡ διδασκαλία αὐτὴ τῶν χιλιαστῶν εἶναι νέα. Ἄρχισε νὰ κηρύττεται σιγὰ σιγὰ, μετὰ τὸ θάνατο τοῦ Ρώσσελ, τοῦ ἰδρυτοῦ τῆς ἐταιρίας. Γιατὶ ὁ Ρώσσελ κήρυττε ἅν πρωταρχικὸ καθῆκον κάθε χριστιανοῦ τὴν ἀνάπτυξι τοῦ χαρακτήρος. Ὅμως ἡ ἐταιρεία μεταβλήθη σιγὰ σιγὰ στὴν ἀντίληψι τῶν ὁπαδῶν της ἀπὸ κερδοσκοπικὴ ἐπιχείρησι σὲ διαχειριστὴ τοῦ Θεοῦ, σὲ κανάλι τοῦ Ἰε-

Χιλιαστικὴ «λατρεία» στοὺς δρόμους τοῦ Μισσοῦρι!
(Ἀπὸ τὸ βιβλίον: «Μάρτυρες τοῦ Ἰεχωβά στὸ θεῖο σκοπὸ»).

Συνέχεια στὴ σελ. 204

Ο ΙΕΡΟΣ ΑΥΓΟΥΣΤΙΝΟΣ ΚΑΙ Η ΠΑΙΔΕΙΑ

Του κ. ΒΑΣ. ΜΟΥΣΤΑΚΗ

Α'

Αυτός ο μεγαλοφυής στοχαστής, που το πολύπλευρο συγγραφικό του έργο εμφανίζει και μιὰ πλευρά ενδιαφέροντα την άγωγή, γεννήθηκε το 354 στην Ταγάστη της ανθουπατικής Νουμιδίας (Β. Αφρικής). Ο πατέρας του λεγόταν Πατρίκιος και ήταν έθνικός¹. Μητέρα του ήταν η Μόνικα, φλογερή χριστιανή και πολύ ενάρετη γυναίκα.

Ο πατέρας του εργαζόταν σε δημόσια ύπηρεσία (decurio). Τον θάραιναν πολλά ελαττώματα, που η σύζυγός του τα υπέμενε με θαυμαστή καρτερία και ανεξικακία. Όμως, λίγο πριν πεθάνει (372), βαπτίσθηκε και ίσως αυτό σήμαινε πως μεταμελήθηκε για τη συμπεριφορά του.

Ο γιός του, που το πλήρες όνομά του ήταν Αύρηλιος Αύγουστινός (Aurelius Augustinus), αφού πήρε στη γενέτειρα την εγκύκλια παιδείση, έκανε ανώτερες σπουδές στα Μάδαυρα και κατόπιν στην Καρχηδόνα. Πνεύμα απλήστο για γνώσεις και ωραιόπαθο, έντυπωσιάσθηκε βαθειά από την καλλονή του κλασικού κόσμου. Αυτή η ακατανίκητη έλξη όμως είχε και δυσάρεστα επακόλουθα. Αφ' ενός, απομάκρυνε την καρδιά του Αύγουστινού από την αγάπη προς την ευαγγελική αλήθεια, που του είχε καλλιεργήσει η μητέρα του. Και αφ' ετέρου, ιδιοσυγκρασία θερμόαιμη όπως ήταν, χειραφετήθηκε ηθικά, γλιστρώντας στις άβυσσους των σαρκικών ηδονών.

Η έμφυτη όμως μεταφυσική δίψα δεν τον εγκατέλειψε. Πάσχισε, έτσι, να την ικανοποιήσει μες από τις φιλοσοφικές αναζητήσεις. Μήν έχοντας κατορθώσει να βρει σ' αυτή την πηγή το ποθητό ξεδίψασμα, παγιδεύθηκε από τον όρθολογιστικό χαρακτήρα μιὰς αίρεσης, εκείνης των Μανιχαίων², στην οποία και προσχώρησε. Παρέμεινε θιασώτης της επί έννια χρόνια, ενώ στο με-

ταξύ συζούσε με κάποια γυναίκα, που του χάρισε γιό, τον Αδεοδάτο.

Το 383, εγκαταστάθηκε στη Ρώμη, όπου άνοιξε ρητορική σχολή (αυτή την τέχνη τή δίδασκε από το 373), αλλά χωρίς να σημειώσει πολλή επιτυχία. Εκεί, η ψυχή και η διάνοιά του αποδεσμεύθηκαν από τις μανιχαϊκές δοξασίες, που ποτέ δεν τον είχαν αιχμαλωτίσει άρρηκτα. Πάσχισε τότε να επαναπαυθεί στη διδασκαλία των φιλοσόφων της λεγομένης Νέας Ακαδημίας, που απέκλειε την απόλυτη και αντικειμενική αντίληψη της αλήθειας και αντιμετώπιζε το γνωσιολογικό πρόβλημα μ' ένα πιθολογικό σχετικισμό³.

Κατόπιν, πήγε, με καλύτερες επαγγελματικές προοπτικές, στο Μεδιόλανο⁴, έδρα της αυτοκρατορικής Αύλης (384). Εκεί, παρακολουθώντας επί δύο χρόνια τον επίσκοπο Αμβρόσιο⁵ να κηρύττει στις εκκλησίες, διαπίστωσε σιγά-σιγά μέσα του μιάν αλλαγή. Ξαναχυνόταν στη διάνοια και την ψυχή του το καθαρό χριστιανικό φως, χωρίς όμως ο όρθολογισμός και η προς το χωμαροπή της σκέψης να βγουν δότρελα από τή μέση. Παρά το ότι το Ευαγγέλιο του Χριστού ημέρευε την αντίθεση καρδιά του, η αγωνία δεν έφευγε. Δεν κατόρθωνε να συμβιδάσει τή χριστιανική πίστη με τις αρχές που η λειτουργία του νου του είχε πάντα πυξίδα της.

Μεγάλη δοθήθεια στην απαλλαγή απ' αυτό το ζυγό του πρόσφερε τότε η μελέτη της νεοπλατωνικής φιλο-

Συνέχεια στη σελ. 204

αγαθού και του κακού. Η αίρεση αυτή διαδόθηκε ένωρίς στην Περσία και τή Βακτριανή, αργότερα δε στις Ίνδίες, την Κίνα και τις ευρωπαϊκές χώρες, που άνηκαν πρώτα στη ρωμαϊκή και ύστερα στη βυζαντινή αυτοκρατορία.

3. Τους διέκρινε η προσκόλληση στο αξίωμα «nihil eerte sciri posse» (τίποτα δεν μπορεί να γίνει γνωστό με βεβαιότητα).

4. Το σημερινό Μιλάνο.

5. Ο Αμβρόσιος († 397), πρώην πολιτικός διοικητής των επαρχιών Αιμιλίας και Λιγουρίας, διετέλεσε επίσκοπος στο Μεδιόλανο από το 374 ως το θάνατό του. Ήταν βαθειά διαποτισμένος από την ελληνική παιδεία. Αφησε συγγραφικό έργο, όπου βλέπουμε τή σφραγίδα της.

1. Δηλαδή πίστευε στα είδωλα. Ο όρος «έθνη», σε αντιδιαστολή προς τον Ίσραήλ, το λαό του Θεού, που πίστευε ότι είχε φωτισμένη ιδέα για τή θρησκεία, περιλαμβάνει τήν υπόλοιπη ανθρωπότητα, τή βυθισμένη στην πλάνη της πολυθείας.

2. Τήν Ίδρσε κάποιος Μάνης ή Μανιχαίος τον 3ο αιώνα μ.Χ. Τόπος άφετηρίας της, ή Βαβυλωνία. Περιλάμβανε και στοιχεία από τή χριστιανική πίστη. Βάση της διδασκαλίας του Μανιχαίου ήταν η παραδοχή ύπαρξης δυο δυνάμεων, του

Η ΝΕΑ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΚΗ ΜΟΝΑΔΑ ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ*

1. «Θά έρθει εποχή — έγραφε τόν Γ' αιώνα ό χριστιανός άπολογητής Τερτυλλιανός— στην όποία θά είναι για τήν Έκκλησία πολυτιμότερη ή μελάνη τών συγγραφέων της από τό αίμα τών μαρτύρων της». Ό λόγος φαίνεται υπερβολικός και ίσως σκανδαλίζει. Όταν μάλιστα σκέπτεται κανείς πόσα επίπολα πράγματα γράφονται, από συγγραφείς δήθεν χριστιανούς, ή από χριστιανούς δήθεν συγγραφείς. Άλλά ό Τερτυλλιανός ήξερε τί έλεγε' ήταν νομικός, και είχε άρκετό δίκιο. Η πίστη και ό ήρωϊσμός τών μαρτύρων πρέπει να γίνουν γνωστά, και να μεταλαμπαδεύονται τό όραμα, ή τόλη και ή άγάπη τους στη σκέψη και στην καρδιά τών μεταγενεστέρων. Και σ' αυτό ή μελάνη της πέννας και τού τύπου έχει άνεκτίμητη σημασία. Είμαστε ήδη στην εποχή πού τά υπεύθυνα και ζωντανά χριστιανικά κείμενα έχουν για τή χριστιανική μαρτυρία έξίσ του μεγάλη άξία με τό μαρτυρικό αίμα.

Η Έκκλησία από τά πρώτα χρόνια της παρουσίας της πρόσεξε τή σπουδαιότητα τού γραπτού λόγου για τήν μετάδοση τού Εύαγγελίου τού Χριστού. Χιλιάδες μοναχοί έκαναν άργότερα καθημερινή άσασχόλησή τους τήν προσεκτική άντιγραφή βιβλικών, λειτουργικών, θεολογικών και επιστημονικών κειμένων.

Όσο για τήν Τυπογραφία περισσότερο άπ' όποιαδήποτε άλλη έφευρεση συνδέθηκε από τή γέννησή της με τό χριστιανικό Εύαγγέλιο. Από τά πρώτα βιβλία πού εκτυπώθηκαν σέ τυπογραφικό εργαστήρι ήταν ή Άγία Γραφή. Άκόμη και στα πιδ ζοφερά χρόνια ή Έλληνική Όρθόδοξη Έκκλησία έσπευσε να αξιοποιήση τις νέες δυνατότητες διάδοσης τών ιδεών, πού προσέφερε ή τυπογραφική τέχνη και ήδη στις άρχές τού 17ου αϊ. ό τολμηρός πατριάρχης Κύριλλος Λούκαρις, ίδρυσε τό πρώτο έλληνικό τυπογραφείο στην Κωνσταντινούπολη.

2. Στη γραμμή αυτή της δυναμικής παραδόσεως βρίσκεται και τό θεμελιούμενο σήμερα Τυπογραφείο της Άποστολικής Διακονίας. Πιστεύουμε ότι αποτελεί ένα άποφα-

σιστικό βήμα στην πορεία της Έκκλησίας της Έλλάδος και γενικότερα ένα σοβαρό έργο ύποδομής για τήν εύρύτερη άκτινοβολία της Όρθοδοξίας, μέσα και έξω από τά σύνορα της χώρας μας.

Ήδη από τό 1952 ή Άποστολική Διακονία διαθέτει μιá μικρή τυπογραφική εγκατάσταση με τήν όποία εκδίδονται τά περισσότερα έντυπα της Έκκλησίας της Έλλάδος...

Τό θεμελιούμενο σήμερα τυπογραφικό συγκρότημα θά εκτείνεται σέ επιφάνεια 2.441 τ.μ., έχει δέ καταβληθεί κάθε φροντίδα για να άνταποκρίνεται στις αυστηρότερες απαιτήσεις τών συγχρόνων τυπογραφικών εγκαταστάσεων, να είναι λειτουργικά και αισθητικά άρτια. Έχει επίσης προβλεφθεί ή δυνατότητα για μελλοντικές επεκτάσεις και προσθήκες άποθηκευτικών χώρων...

Στό συγκρότημα αυτό θά μεταφερθούν όσα από τά ύπάρχοντα μηχανήματα είναι σύγχρονα και παράλληλα θά εμπλουτισθεί ό μηχανολογικός έξοπλισμός με νέα μηχανήματα της τελευταίας τεχνολογικής εξέλιξεως: (φωτοσύνθεση, λιθογραφική μηχανή δίχρομη άμφίπλευρη κ.λ.π.). Μόνο για τή δαπάνη τού κτιρίου θά διατεθούν 42 περίπου έκ.ατ. δρχ.

Με τις καινούργιες αυτές εγκαταστάσεις πιστεύουμε ότι θά βελτιωθούν άποφασιστικά οι συνθήκες εργασίας τού προσωπικού και ή άποδοτικότητα του. Με τή ριζική δέ αυτή λύση —χώρου, όργανώσεως, μηχανημάτων— τό Τυπογραφείο της Άποστολικής Διακονίας έλπίζουμε να έξελιχθεί σέ ένα σύγχρονο τυπογραφικό κέντρο, πολύτιμο για τήν μορφωτική και ιεραποστολική άκτινοβολία της Όρθοδοξίας γενικότερα. Η Α.Δ. έξυπηρετεί ήδη με τις τυπογραφικές της δυνατότητες και άλλες Έκκλησίες, έχει δέ άρχισει δοκιμαστικά εκδόσεις και σέ ξένες γλώσσες —όχι μόνο εύρωπαϊκές αλλά και λαών πού ανήκουν στο λεγόμενο «τρίτο κόσμο».

3. Τέτοια έκτεταμένα έργα ύποδομής άποτελούν τολμήματα πού σχετίζονται με μακροχρόνιους κόπους, άπογοητεύσεις, έλπίδες, παρατεταμένους άγώνες, στους όποιους σάν μόνο σχόλιο ταιριάζει τό τού Άποστόλου Παύλου «άλλ' έν τούτοις πάσιν υπερνικώμεν διά τού άγαπήσαντος ήμάς» (Ρωμ. ή' 37). Ή χάρη και τό έλεος τού Θεού έδωσαν στη σπορά καρπό. Καθή-

κον μας θεωρούμε να εκφράσουμε και δημόσια τις εύχαριστίες μας πρds όλους όσους συμπαραστάθηκαν και με άγάπη βοήθησαν να φθάσουν οι προσπάθειες αυτές σέ αίσιο πέρας. Έν πρώτοις, πρέπει να μνημονεύσουμε Ύμās Μακαριώτατε, ό όποιος με άποφασιστικότητα συμβάλατε στον παραμερισμό αναστολών από ποικίλες κατευθύνσεις, κατόπιν τά λοιπά μέλη τού Δ.Σ. για τή συμμετοχή τους σέ τολμηρές προτάσεις και λύσεις, τους έν τή Α.Δ. άγαπητούς «συνεργούς», τήν διοίκηση τού ΟΔΕΠ, και ιδιαίτερα, τους μηχανικούς της Τεχνικής Ύπηρεσίας της Έκκλησίας και τά μέλη της Έπιτροπής Έργων, πού με γνώση και ζήλο συνεργάστηκαν σέ όλες τις φάσεις άναζητήσεων, προγραμματισμού και έφαρμογής τών σχεδίων.

4. Αυτόν τόν τελευταίο καιρό στην επικαιρότητα βρίσκεται ή βόμβα νετρονίου, πού σκορπίζει τό θάνατο στους ανθρώπους, ενώ αφήνει άθικτα τά κτίρια. Από καιρό όμως ήδη ύφιστάμεθα τή μυστική ραδιενέργεια μιās άλλης πνευματικής βόμβας' πού έχει τήν ιδιότητα να αφήνει άθικτα όχι μόνο τά κτίρια αλλά και τά κορμιά τών ανθρώπων. Νεκρώνοντας μόνο τις ψυχές, και δημιουργώντας κοινωνίες μέσα στις όποιες κινούνται άπλώς κορμιά και δουλεύουν μυαλά, άδεια όμως συχνά από άγάπη, από ιδανικά, από ανθρωπιά. Αυτό του είδους ή καταστροφική ενέργεια, στηρίζεται στη διάσπαση της προσωπικότητας, τήν σύγχυση, τήν άπιστία, τήν αλλοίωση τού βαθύτερου είναι τού ανθρώπου.

Πιστεύουμε ότι ούσιαστική έξουδετέρωση της θανατηφόρου αυτής πνευματικής άκτινοβολίας μόνο τό ζωντανό «Εύαγγέλιο Ίησού Χριστού» μπορεί να προσφέρει. Θέλουμε δέ να ελπίζουμε ότι τό Τυπογραφείο αυτό της Έκκλησίας θά συμβάλει στην πνευματική προστασία τού λαού μας. Και ότι θά αναδειχθεί, με τήν δύναμη τού Θεού, όχι άπλώς ένα καλό έργοστάσιο, αλλά ένα πνευματικό κέντρο, ενισχύσεως, παρηγοριάς και νηφαλιάς' καθοδηγήσεως, προσφέροντας στο λαό μας άνόθευτο τό χριστιανικό Εύαγγέλιο, τό εφόρσον αυτό μήνυμα άγάπης, πνευματικής έλευθερίας και έλπίδας».

† Ό Άνδρούσης ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ

Καθηγητής τού Παν(μίου) Αθηνών

* Όμιλία τού Γενικού Διευθυντού της Άποστολικής Διακονίας, κατά τήν τελετή θεμελιώσεως τών νέων τυπογραφικών και λιθογραφικών εγκαταστάσεών της (27.8.1981).

Η ΕΛΛΗΝΟΡΘΟΔΟΞΗ ΠΑΡΑΔΟΣΗ, ΟΙ ΦΟΡΕΙΣ ΚΑΙ ΟΙ ΕΚΦΡΑΣΕΙΣ ΤΗΣ

Τοῦ κ. Ι. Μ. ΧΑΤΖΗΦΩΤΗ

5

ΠΑΡΑΔΟΣΗ - ΕΘΝΙΚΗ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ -

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΥΣΗ

Ἡ ἑλληνορθόδοξη παράδοση διαφέρει ἀπὸ τὴν ἐθνικὴ μνήμη, ἀλλὰ χαρακτηρίζει τὴν ἐθνικὴ ταυτότητα καὶ τοῦτο πρωταρχικά, γιατί τὸ ἑλληνικὸ ἔθνος πέρασε ἀπὸ διάφορα στάδια, γιὰ νὰ φτάσῃ στὴ βυζαντινὴ καὶ μεταβυζαντινὴ διαμόρφωση, πού μᾶς κληροδότησε. Ἔτσι ὅ,τι προϋπήρχε ἀνήκει στὴν ἐθνικὴ μνήμη, ἐνῶ ὅ,τι στοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους καὶ ἐκείνους τῆς Τουρκοκρατίας κατακτήθηκε καὶ καταξιώθηκε προσδιορίζει τὴν ἐθνικὴ ταυτότητα. Ἡ παράδοση εἶναι ἐκείνη πού ἀπὸ γενιὰ σὲ γενιὰ μεταγγίζει τὴν ταυτότητα τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ συγ-

Στὴν περίοδο τῆς Τουρκοκρατίας (ἀνω : βασιανισμοί), ὅταν ὅλα ἀτάσσιαζε ἢ φοβέραν, ἡ ἑλληνικὴ Φύση, καθὼς κ' ἡ ὀρθόδοξη πίστη κ' ἡ ἑλληνικὴ γλώσσα, διατηροῦσαν ζωντανὴ τὴν ἐθνικὴ παράδοση.

κεκριμένα τῆς Ρωμοσύνης, δηλ. τοῦ Ὀρθόδοξου Ἑλληνισμοῦ.

Ἡ ἑλληνορθόδοξη παράδοση συνίσταται, μεταδιβάλλεται καὶ μεταγγίζεται εἴτε μὲ ἕμισο εἴτε μὲ ἄμισο τρόπο. Στὴν πρώτη περίπτωση τὸν πῖδ σπουδαῖο, πρωταρχικὸ ρόλο διαδραματίζει ἡ φύση, ὁ ἀπαράμιλλος ἑλληνικὸς χῶρος, ἡ ἑλληνικὴ πατρίδα, ἡ μήτρα αὐτῆ τοῦ ἑλληνισμοῦ. Ἔχει πολὺ σωστὰ παρατηρηθῆ ἀπὸ τὸν Καθηγητὴ Θάνο Θεοδωρόπουλο ὅτι «τὸ περιβάλλον ἔπαιξε καὶ παίζει τὸ ρόλο τοῦ στὴ διαμόρφωση τῆς παράδοσης. Ὅλα τὰ γεγονότα πού ἀποτελοῦν ἐκδηλώσεις τῆς, ὅλα τὰ ἀντικείμενα πού ἀποτελοῦν δημιουργήματά τῆς πῆραν τὴν θέση τους μέσα σ' αὐτὸ» (βλ. Θά ν ο υ Θε ο δ ω ρ ό π ο υ λ ο υ : «Περιβάλλον καὶ παράδοση», Ἐπίστολος Τίτος, περίοδος β', τεύχος γ', Ἰανουάριος - Ἀπρίλιος 1981, σελ. 206).

Κι ὁ Σπύρος Πλασκοβίτης ἐξ ἴσου εὔστοχα ἔχει γράφει:

«Βασικά, ἡ παράδοση μιᾶς χώρας θὰ ὑποστηρίζεται πὼς διαμορφώνεται ἀπὸ τρεῖς παράγοντες: Ὁ πρῶτος εἶναι ὁ φυσικὸς χῶρος — τὸ κομμάτι δηλαδὴ τῆς γῆς καὶ τῆς θάλασσας, πού δόθηκε στὸ λαὸ τῆς νὰ κατοικεῖ. Τὸ δεύτερο, ἡ λαλιὰ του — ἡ ἔναρθη φωνή, πού μ' αὐτὴ φανερώνει σκέψεις καὶ αἰσθήματα, δηλαδὴ ἡ γλώσσα του. Τὸ τρίτο εἶναι ὁ κληρονομημένος τρόπος μὲ τὸν ὁποῖο συνηθίζει νὰ ζεῖ ἢ στάση, πού ἔλαβε τὸ πνεῦμα του ἀπέναντι στὰ περιστατικὰ τῆς ἱστορίας καὶ πού τοῦ ὑπαγορεύει συνειδητὰ ἢ ὑποσυνειδητὰ τὴ στάση του καὶ στὰ μελλοντικά. Παίρνοντας ὑπόψη αὐτοὺς τοὺς τρεῖς παράγοντες, νομίζω πὼς μπορούμε νὰ θεωρήσουμε σὰν κορυφαία χρονικὴ στιγμή στὴ διαμόρφωση τῆς νεώτερης παράδοσης τοῦ ἑλληνισμοῦ, τὴν Ἐπανάσταση τοῦ 1821, ὅταν ὅλα τὰ χαρακτηριστικὰ του γνωρίσματα συμπυκνώνονται καὶ ἐκφράζονται μὲ τὸν πῖδ καθαρὸ τρόπο... Ἡ εὐκρινεσία τοῦ μυαλοῦ τῆς ρωμοσύνης, ἡ ἀνοιχτοσύνη τῆς μπροστὰ στὰ καινούρια μηνύματα, πού τῆς ἔρχονταν ἀπέ-

ξω, συνταιριάζονταν πάντα με την προσήλωση στα δικά της μέτρα, στο δικό της ένστικτο. Και το μέτρο αυτό —όπως γινόταν και στ' αρχαία χρόνια— της το υπαγόρευε βασικά το ελληνικό τοπίο, φτιαγμένο από βουνό, θάλασσα και φως. Ο ρωμικός κατοίκησε πολύ το βουνό και τη θάλασσα. Οι πολιτείες του ξμοιάζαν περισσότερο με προεκτάσεις χωριών, σάν απολήξεις του υπαίθρου, σάν χειμαδιά αν θέλετε στις ρίζες των βουνών και στους κάμπους ή σάν αγκυροβολημένα καράβια οι θαλασσινές μικροπολιτείες του, στα νησιά και τους κάδους... Ο βουνήσιος Έλληνας κι ο νησιώτης παραδοκάρης υπήρξαν έτσι οι αντιπροσωπευτικοί ανθρώπινοι τύποι, πάνω στους οποίους δουλεύτηκε ή δημοτική μας ποίηση, ο χορός, το τραγούδι, οι ζωγραφιές μας, το ντύσιμο κι ή δροσερή, φανταχτερή λαλιά του λαού» (βλ. Σ π ύ ρ ο υ Π λ α σ κ ο β ί τ η: «Η νεοελληνική παράδοση κι ο πεζός λόγος», Η Λέξη, αρ. 3, Μάρτης - Απρίλης 1981, σελ. 183).

Πραγματικά οι δυο αυτοί τύποι αποτελούν τους πόλους ανάμεσα στους οποίους κλιμακώνονται οι ποικίλοι τύποι του ελληνικού λαού, που με τον καιρό παγιώθηκαν στους εθνικούς στερεότυπους (πάνω στο σημαντικότερο αυτό θέμα έδω και πολλά χρόνια διεξάγει συστηματικές επιστημονικές έρευνες ο Καθηγητής της Φιλοσοφικής Σχολής στο Πανεπιστήμιο Αθηνών Ν ι κ ο λ α ο ς Μ α ρ κ α ν τ ώ ν η ς. Σχετική υπήρξε κ' ή ανακοίνωσή του στο Ζ' Διεθνές Συμπόσιο της Κω, 28 - 30 Αυγούστου 1981, Κως Δωδεκανήσου). Ο αρμονικός διαμελισμός της ελληνικής πατρίδας εξασφαλίζει την εθνική ενότητα, την ύπαρξη ενός γενικού τύπου ελληνικού. Οι διαφοροποιήσεις δηλ. στον ελληνικό χώρο δεν υπήρξαν ποτέ ουσιώδεις. Κι έχουμε συχνά το φαινόμενο κάτοικοι ήπειρωτικών περιοχών να επιδίδονται στο προαιώνιο επάγγελμα των Ελλήνων, τη ναυτοσύνη. Τα βουνά της Ελλάδας ορθώνονται πάνω απ' τις θάλασσές της. Με μιá δρασκελιά βρίσκεσαι απ' τόνα στ' άλλο. Ο ποιητής Γιώργος Σεφέρης έχει κλείσει μέσα σε λίγους στίχους του τη σχέση φύσης και παράδοσης, Ελλάδας και Ρωμοσύνης, του χώρου και των ανθρώπων του:

Ο τόπος μας είναι κλειστός, όλο βουνά
 που έχουν σκεπή το χαμηλό ουρανό μέρα και νύχτα.
 Δεν έχουμε ποτάμια δεν έχουμε πηγάδια δεν έχουμε
 πηγές,
 μονάχα λίγες στέγες, άδειες κι' αυτές, που ήχουν
 και που τις προσκυνούμε...
 Μας φαίνεται παράξενο που κάποτε μπορούσαμε να
 χιόσουμε

τα σπίατα τα καλύβια και τις σάνες μας.
 Κ' οι γάμοι μας, τα δροσερά στεφάνια και τα δάχτυλα
 γίνονται αινίγματα ανεξήγητα για την ψυχή μας.
 Πώς γεννηθήκαν πώς δυναμώσανε τα παιδιά μας;
 Στά λιμάνια
 την Κυριακή σάν κατεβούμε ν' ανασάνουμε
 οπασμένα ξύλα από ταξίδια που δεν τέλειωσαν...

(βλ. Γ ι ώ ρ γ ο υ Σ ε φ έ ρ η: Ποιήματα, έβδομη έκδοση, «Ίκαρος», Αθήνα 1967, σελ. 61).

Ο κοινός ελληνικός τύπος δεν στερεί στον Έλληνα την άτομικότητα (βλ. Κόκκινου - Σακελλίωνα κ.λπ.: Έλληνική Παράδοση, Ίωάννινα 1979, σελ. 11). Κι ο Κρητικός, κι ο Κυκλαδίτης κι ο Ρουμελιώτης κι ο Ήπειρώτης ή ο Μακεδόνας είναι: έξ' έσου Έλληνες, ταυτόχρονα όμως έχουν τοπικές ιδιαιτερότητες, όχι μόνο στο ντύσιμο και το περπάτημα, αλλά και στην λαλιά και την ψυχρόσυνηση. Πρόκειται, ωστόσο, πάντοτε για ελληνικές ιδιαιτερότητες, που δεν αντιφάσκουν, δεν γρονθοκοπούνται μεταξύ τους, αλλά συνευρίσκονται, συμπορεύονται και συνεργάζονται δίγοντάς μας αυτό που αποκλωύμε ελληνικό έθνος. Σ' αυτό αναμφισβήτητα ανήκουν κι οι Κύπριοι άσχετα αν πολιτικές σκοπιμότητες τους εμφανίζουν και τους θέλουν ως ξεχωριστό κράτος. Το έθνος είναι ευρύτερο από το κράτος. Ο Έλληνισμός έχει έτσι σήμερα δυο ελληνικά κράτη στη Μεσόγειο, την Έλληνική Δημοκρατία και την Κυπριακή Δημοκρατία. Κι έδω, εκτός από την πλήρη γλωσσική, πολιτιστική κ.ά. ενότητα, ή ελληνική φύση, ή ελλαδική κι ή κυπριακή με τον ίδιο διαμελισμό, σύσταση, μορφολογία κλπ, εξασφαλίζει άρραγή τον εθνικό δεσμό (βλ. την ανακοίνωσή μου στο Α' Διεθνές Κυπριολογικό Συνέδριο, Λευκωσία Κύπρου 1973, με θέμα: «Η πολιτιστική ενότητα του ελληνικού νότου: Κύπρος - Δωδεκάνησα - Κρήτη», δημοσιευμένη στα Πρακτικά).

Για όλους αυτούς τους λόγους επιβάλλεται ως επιτακτική ανάγκη της εθνικής μας συνέχειας ή διατήρησης ανέπαφης της ελληνικής φύσης, χωρίς τραυματισμούς και αλλοιώσεις. Τον καιρό της σκλαβιάς, ή φύση στέναζε κι αυτή με το Ρωμικό και του ζητούσε να την απελευθερώσει. Είναι κρίμα σήμερα να καταστρέφεται. Τα λιμενικά έργα πρέπει πάντα να προγραμματίζονται με προσεκτική μελέτη, ώστε με την προσθήκη νέων λιμενοβραχιόλων να μην αλλιώνεται το φυσικό τοπίο. Οι κάθε είδους προσχώσεις πρέπει να εκτελούνται με ξεχωριστή μέριμνα να μην αλλάξει ή φυσιογνωμία του χώρου.

(Συνεχίζεται)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

Τοῦ κ. ΙΩΑΝΝΟΥ ΦΟΥΝΤΟΥΛΗ
Καθηγητοῦ Παν/μίου Θεσσαλονίκης

396. Τὸ φ α λ λ ὀ μ ε ν ο ν σ υ ν ἡ θ ῶ ς εἰς τὸ τέλος τῆς θείας λειτουργίας «Τὸν εὐλογοῦντα καὶ ἀγιάζοντα ἡμᾶς, Κύριε, φύλαττε εἰς πολλὰ ἔτη» εἶναι παραδοσιακόν; Μαρτυρεῖται δηλαδὴ ἀπὸ τῆς λειτουργικῆς μας παράδοσιν ἢ εἶναι γεωτερισμός; (Ἐρώτησις Πανοσ. Ἱερομ. Κασσιανοῦ).

Ὁ πολυχρονισμὸς τοῦ λειτουργοῦ — γιὰτὶ περὶ αὐτοῦ πρόκειται — στὸ τέλος τῆς θείας λειτουργίας δὲν πρέπει νὰ εἶναι παρὰ πολὺ παλαιός, οὔτε νὰ ἦταν γενικῶς διαδεδομένος. Καὶ στὴ σύγχρονό μας ἐποχὴ, παρὰ τὴν παρατηρούμεν ἰσχύος πρὸς περισσοτέρα διάδοσίν του, καὶ πάλι δὲν νομίζω πῶς ἔχει γενικὰ ἐπιχρᾶτῆσαι. Οὔτε ἔχει παντοῦ τὴν ἴδια μορφή, οὔτε γίνεται στὸ ἴδιο σημεῖο τῆς ἀπολύσεως. Ἄλλοῦ προσθέτουν στὸ τέλος τὸ «Δέσποτα», ἄλλοῦ ἐπαναλαμβάνουν τὸ «εἰς πολλὰ ἔτη» τρεῖς φορές κ.ο.κ. Ἄλλοῦ λέγεται κατὰ τὴν ἀπόλυσι, ἄλλοῦ μετὰ ἀπὸ αὐτὴν καὶ πρὸ τοῦ «Δι' εὐχῶν...», ἄλλοῦ μετὰ ἀπὸ αὐτό. Στὸ «Ἅγιον Ὄρος, ἀπὸ ὅσο ξέρω, δὲν λέγεται, οὔτε καὶ στίς Σλαβικῆς Ἐκκλησίας.

Παράλληλος πρὸς τὸν ἀνωτέρω πολυχρονισμὸ τοῦ λειτουργοῦ ἱερέως καὶ παρόμοιος παραλλαγὴ παρουσιάζει ὁ πολυχρονισμὸς κατὰ τὴν ἀπόλυσι τοῦ λειτουργοῦτος ἀρχιερέως, πού πρέπει νὰ εἶναι καὶ παλαιότερος. Ἄνάλογος ὁμοίως εἶναι καὶ ὁ διάλογος ἱερέως καὶ λαοῦ πού καταλείπει τὴν ἀκολουθίαν ἐσπερινοῦ καὶ ὄρθρου στὸ «Ἅγιον Ὄρος: «— Γένοιτο, Κύριε, τὸ ἔλεός σου ἐφ' ἡμᾶς, καθάπερ ἠλπίζαμεν ἐπὶ σέ. — Αἰωνία ἡ μνήμη ὑμῶν, ἀξιωμακάριστοι καὶ ἀείμνηστοι κτίτορες. — Αἰωνία ἡ μνήμη αὐτῶν. — Δι' εὐχῶν...».

Στὸ ἴδιο ἐξ ἄλλου πλαίσιο ἀνήκει καὶ ἡ προσθήκη τῆς εὐχῆς «Ἡ ἁγία Τριάς διαφυλάξει (ἢ διαφυλάξει) πάντας ὑμᾶς», πού συνηθίζεται νὰ λέγεται ἀπὸ πολλοὺς ἱερεῖς πρὸς τὸν λαὸ μετὰ τὴν ἀπόλυσι, εἰς ἀπάντησιν τοῦ «Τὸν εὐλογοῦντα καὶ ἀγιάζοντα ἡμᾶς...», ἢ μιὰ ἄλλη λιγώτερο συνηθισμένη φράσις «Τοὺς κοπιῶντας καὶ ψάλλοντας, Κύριε, φύλαττε εἰς πολλὰ ἔτη», ὡς ἀπάντησις τοῦ ἱερέως στὸν πολυχρονισμὸ του ἀπὸ τοὺς ψάλλτας. Στὴν Κύπρῳ συνηθίζουν μιὰ πὶο ἀνεπτυγμένη μορφή ἀπαντήσεως — εὐλογίας: «Ἡ ἁγία Τριάς διαφυλάξει πάντας ὑμᾶς ἐν εἰρήνῃ καὶ ὁμονοίᾳ καὶ ἀγάπῃ».

Ὅλα αὐτὰ ἐντάσσονται στὸ τελευταῖο καὶ μεταγενέστερο στρώμα τῶν διαδοχικῶν εὐλογιῶν καὶ εὐχῶν, πού κατακλείουν εἰδικὰ τὴ θεία λειτουργία, καὶ πού πχρυσιάζει μιὰ διαρκῆ ἀνάπτυξι, πειδὴ τὰ ἀρχικὰ ἀπολυτικὰ στοιχεῖα ἐξασθενούσαν μετὰ τὴν πάροδο τοῦ χρόνου. Κι ἄλλοτε σημειώσαμε πῶς ἡ ἀρχικὴ ἀπόλυσις ἦταν τὸ διακονικὸ παράγγελμα «Ἐν εἰρήνῃ προέλθωμεν». Ὑστερα προσετέθη ἡ ὀπισθὰ μῦθος εὐχὴ ὡς ἀπολυτικὴ εὐχὴ εὐλογίας. Κατόπιν ἡ νέα εὐλογία τοῦ λαοῦ μετὰ τὸ «Εὐλογία Κυρίου (καὶ ἔλεος) ἔλθοι ἐφ' ὑμᾶς...». Ἀργότερα ἡ νέα ἀπόλυσις «Χριστὸς ὁ ἀληθινὸς Θεὸς ἡμῶν...». Μετὰ ἦλθε — ἀπὸ τὰ μοναστήρια — τὸ «Δι' εὐχῶν...» καὶ τέλος ὅλα τὰ ἀνωτέρω στοιχεῖα πού μνημονεύσαμε στὴν ἀρχή.

Ἀπὸ ὅσα ὅμως ἀνωτέρω εἶδαμε δικαιοῦμαστε νὰ υποθέσωμε ὅτι δὲν ἔχομε μόνον εὐχὴς τοῦ ἱερέως πρὸς τὸν λαὸ, ὅπως εἶναι οἱ περισσώτερες φράσεις ἀπὸ τὴν ἀνωτέρω, ἀλλὰ καὶ ἀνάλογες ἀπαντήσεις τοῦ λαοῦ πρὸς τὴν εὐχὴς αὐτῆς τοῦ ἱερέως, ἕνα εἶδος δηλαδὴ ἀνταλλαγῆς ἱερῶν φιλοφρονήσεων ἐπὶ τῇ λήξει τῆς ἀκολουθίας. Τὸ ὅτι γι' αὐτὴν δὲν ἔχομε τόσες πολλὰς μαρτυρίες ὅσες γιὰ τὴν ἱερατικὴν εὐχὴς πρὸς τὸν λαὸ, ἐξηγεῖται ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι τὰ βιβλία πού μᾶς τὴν διασώζουν εἶναι κείμενα ἱερατικά, προοριζόμενα δηλαδὴ γιὰ τοὺς λειτουργοὺς, καὶ περιέχουν ὅτι προβλέπεται νὰ εἰποῦν ἐκεῖνοι. Σπανίως ὑπάρχουν ἐνδείξεις γιὰ τὴν ἀποκρίσιν τοῦ λαοῦ. Ὅτι δὲ στὸ «Τὸν εὐλογοῦντα...» ἔχομε μιὰ λαϊκῆς συνθέσεως εὐχὴ φαίνεται ἀπὸ τὸ «εἰς πολλὰ ἔτη» πού περιλαμβάνει, μιὰ εὐχὴ δηλαδὴ πού εἶναι τόσο συνηθῆς στίς λαϊκῆς προσήσεις. Ἡ ἀρχαιότερα πάντως καὶ περισσότερο μαρτυρούμενη ἀπὸ τὴν σειρά αὐτῆ τῶν ἱερῶν φιλοφρονήσεων εἶναι τὸ «Δι' εὐχῶν τῶν ἁγίων πατέρων ἡμῶν...», ἀπευθυνομένη ἀπὸ τὸν ἱερέα πρὸς τοὺς παρόντας πατέρας — μοναχοὺς, ἀπὸ τὴν πρᾶξι τῶν ὁσίων καὶ προσέρχεται, ὅπως ἤδη εἶπαμε (βλέπε καὶ «Δι' εὐχῶν τοῦ ἁγίου πατρὸς ἡμῶν — δηλαδὴ τοῦ ἡγουμένου — ...»). Πιὸ χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ περίπτωση τῆς ἀρχιερατικῆς ἀπολύσεως, ὅπου διακρίνομε ἕνα εὐγενῆ συναγωνισμὸ ταπεινοφροσύνης, ἀφοῦ ὁ μὲν ἀρχιερεὺς ἐπικαλεῖται τὴν εὐχὴς τῶν πατέρων, ἐκεῖνοι δὲ τοῦ ἀρχιερέως («Δι' εὐχῶν τῶν ἁγίων πατέρων ἡμῶν...» — «Δι' εὐχῶν τοῦ ἁγίου δεσπότη ἡμῶν...»).

(Συνεχίζεται)

ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΔΙΔΑΣΚΕΤΑΙ Η ΠΑΛΑΙΑ ΔΙΑΘΗΚΗ;

Ἀπάντηση σὲ «πολυπράγμονα» δημοσιογράφο

Στὴν «Κυριακάτικη Ἐλευθεροτυπία», δημοσιογράφος ποὺ πρόχειρα «σ' ὅλα ἀπαντᾷ» καὶ ἰδιαίτερα «περιποιεῖται» τὴν Ἐκκλησία καὶ τοὺς Κληρικούς, ἀποφάσισε νὰ ἐπιδοθῆ σὲ πλεόν «σοβαρὰ» ἀρθρογραφία! Ἀσχολεῖται μὲ τὴν καταγγελία χωρίων τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης σὲ περιστασιακὰ τῆς πορείας τῶν τέκνων τοῦ ἀρχαίου Ἰσραὴλ πρὸς τὴ γῆ Χαναὰν (Δευτ. ζ' 22 - 23. Ἀριθμ. κε'), καὶ μὲ τὴν ἀσεβῆ διακομιδῆσι λόγων τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ποὺ ἀφοροῦν τὶς σχέσεις τῶν δύο φύλων ἢ τοῦ ρήματος ποὺ σημαίνει τὸ γάμο ἀνδρός, τοῦ Ἀποστόλου Παύλου. Ὅλα ἀπὸ τὴ γραφίδα τοῦ ἀρθρογράφου ποδοπατοῦνται, γίνονται φθινὰ καὶ εὐτελῆ. Στόχος ὁ σκανδαλισμὸς τῶν ἀδαιών ἀναγνωστών του. Τὸ πιὸ ὀδυνηρὸ μάλιστα εἶναι, πὼς στὸ διασυρμὸ τῶν γεγονότων τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἢ τῶν λόγων τοῦ Κυρίου καὶ τοῦ Ἀποστόλου, ὑποβοηθεῖται ἀπὸ ἄγνωστη μετάφρασι γνωστοῦ γιὰ τὶς ἰδιορρυθμίες τοῦ Ἑλληνα Ὁρθοδόξου Κληρικοῦ ποὺ χρησιμοποιοῦται ἐδῶ μὲ ὑπόυλο τρόπο, γιὰ νὰ παρουσιασθοῦν τὰ πράγματα ἐναντίον τῆς θείας ἀλήθειας.

Κανένας σοβαρὸς ἄνθρωπος δὲν ἐπιτρέπεται ν' ἀσχοληθῆ μὲ τὴν ελαφρότητα τῶν αἰτιάσεων τοῦ ἀρθρογράφου. Τὰ γραφόμενά του ἀπλοῦστατα μᾶς δίνουν τὴν εὐκαιρία νὰ ἀπαντήσουμε μὲ λίγα λόγια καὶ σὲ ἄλλα ἄρθρα διαφόρου προελεύσεως ἀρνητῶν, ποὺ διατυπώνουν ἐπιφυλάξεις γιὰ τὴν ἀξία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, σὰν πηγῆς τῆς πίστεώς μας.

Οἱ ἐπιθέσεις αὐτὲς κατὰ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης δὲν εἶναι κάτι τὸ σημερινό. Ὁ κλονισμὸς τοῦ κύρους τῆς ἐπιχειρεῖται ἐπὶ πολλὰς δεκαετίες ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ ΙΗ' αἰῶνα. Αὐτοὶ οἱ ὀρθολογιστὲς ἀνανέωσαν τὸ μένος πολλῶν ἀρχαίων αἵρεσιάρχων, ποὺ κήρυτταν τὸν ἐξοβελισμὸ τῆς σὰν ἀντίθετης πρὸς τὴν Καινὴ Διαθήκη. Ὅλοι αὐτοὶ δὲν μπόρεσαν ποτὲ νὰ δοῦν σωστά τὸ διπλὸ περιεχόμενο τῶν Γραφῶν, σὰν Ἱστορίας ἀποκαλυπτικῶν γεγονότων καὶ σὰν ταμείου ἀποκαλυμμένων θεωρητικῶν καὶ πρακτικῶν ἀληθειῶν. Δὲν μπόρεσαν νὰ διακρίνουν τὸν ἐσωτερικὸ σύνδεσμο καὶ τὴν ἀλληλουχία τῆς μιᾶς Ἀποκαλύψεως, ὃ ὁποῖος φαίνεται

καθαρὰ στὴ στενότητι γλωσσικῆ, ἐννοιολογικῆ, θεολογικῆ κ.λπ. σχέσι Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης. Δὲν ἔμαθαν ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Ἰησοῦ Χριστὸ καὶ Κύριό μας, τοὺς Ἀποστόλους καὶ τοὺς Πατέρες μας, πὼς μπορεῖ νὰ καταλάβουν τὸ Εὐαγγέλιο, μόνον σὰν σπουδᾶσουν καλὰ τὴν Παλαιὰ Γραφή, ποὺ εἶναι «παιδαγωγὸς στὸ Χριστό»!

Τὴν βασικὴ αὐτὴ ἀρχὴ δέχεται ἢ Ἐκκλησία στὴν Ἀνατολὴ καὶ στὴ Δύσι. Γιὰ ὅλους τοὺς χριστιανοὺς ἢ Καινὴ Διαθήκη εἶναι ἀκατανόητη καὶ ἀνερμήνευτη, χωρὶς τὴ βαθειὰ γνώσι τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Τὸ κύρος τῆς τὸ ἀναγνώρισε ὁ Θεοῦς Ἰδρυτῆς τῆς πίστεώς μας, ὅταν εἶπε, «πὼς δὲν ἤλθε νὰ τὴν καταλύσῃ, ἀλλὰ νὰ τὴ συμπληρώσῃ». Καὶ δὲν εἶναι μόνον ἡ ἐξάρτησι τοῦ «Πιστεύω» τῆς Κ. Διαθήκης (τοῦ Νόμου, τῆς ἠθικῆς καὶ πνευματικῆς ζωῆς κ.ἄ.) ἀπὸ τὴν πίστι τῆς Π. Διαθήκης. Εἶναι ἀνερμήνευτη καὶ ἀκατανόητη ὅλη ἡ λατρευτικὴ καὶ ἐν γένει λειτουργικὴ ζωὴ τοῦ χριστιανισμοῦ χωρὶς τὴν ἀναφορὰ στὶς ἀρχὲς τῆς ἠθικῆς Μονοθείας τῆς Π. Διαθήκης καὶ στὴ διβλικὴ μυσταγωγία τοῦ «ἱερῶν», ποὺ μᾶς εἰσάγει στὸν κόσμον τῶν συμβόλων καὶ τῆς λογικῆς λατρείας.

Δὲν ἀγνοοῦμε τὶς πολλὰς δυσκολίες ποὺ ἔχει ἡ ὀρθὴ ἐρμηνεία τῆς Π. Διαθήκης, ἰδιαίτερα μάλιστα τὸ κείμενον τῶν Ο' (Ἐβδομήκοντα), ποὺ εἶναι σὲ ἐκκλησιαστικῆς χρήσι στὴν ἐλληνοφώνη κυριακῆ Ὁρθοδοξία. Αὐτὸ ἐπιβάλλει τὴ βαθειὰ καὶ πλατειὰ μόρφωσι τῶν Κληρικῶν καὶ λαϊκῶν θεολόγων μας στὰ ἐπὶ μέρους μαθήματα τοῦ ἐρμηνευτικοῦ ἢ ἐξηγητικοῦ Κλάδου τῆς Θεολογίας μας, μὴ ποὺ ἡ ἐξήγησι, σὰν διασάφῃσι τῶν «ἱερῶν», εἶναι καὶ κατ' ἐξοχὴν πνευματικὸ λειτουργημα τῆς ἀρχαιοελληνικῆς Παραδόσεως, ὅπως ἀναφέρουν ὁ Ἡρόδοτος (1,78), ὁ Σοφοκλῆς στὴν Ἠλέκτρα του (στίχ. 426) καὶ ὁ Πλάτων (Νόμοι 7,75Α). Ἄς μὴ λησμονοῦν αὐτὸ οἱ Ἕλληνες θεολόγοι, ἀλλὰ καὶ οἱ Ἕλληνες δημοσιογράφοι, μάλιστα ὅσοι ἀπ' αὐτοὺς θέλουν νὰ ἀνακρίνουν τὰ Ἱερὰ Γράμματα καὶ νὰ μὴ γελοιοποιοῦνται.

Ὅσοι παραδεχόμεστε τὴν ἠθικὴ Μονοθεία τοῦ Πατριάρχου Ἀβραάμ, δηλαδὴ οἱ χριστιανοί, οἱ ἑβραῖοι καὶ οἱ μουσουλμάνοι —καὶ ἀποτε-

λοῦμε σήμερα τὴν πλειονότητα τῆς πιστεῦσας ἀνθρωπότητος— ἔχουμε συνειδησι, πὼς στὴν Παλαιὰ Διαθήκη ὁ λαὸς τοῦ ἀρχαίου Ἰσραὴλ παρέλαβε θεόπνευστη Ἀποκάλυψι. Αὐτὴ ἡ γραπτὴ Ἀποκάλυψι ἐπικυρώθηκε καὶ ἀπὸ τὸν Προφήτη Μωϋσῆ καὶ ἀπὸ τὸν Σωτῆρα μας Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἀπὸ τὸ διαμορφωτῆ τοῦ Ἰσλὰμ Μωάμεθ. Μέσα στὴν Ἱστορία τοῦ ἀνθρώπου, δὲν ὑπάρχει ἄλλο προηγούμενον συμφωνίας σὲ θρησκευτικῆς παραδόσεις. Ἡ πίστι στὸν Ἐνα Θεό, στὸν ἄνθρωπο σὰν «εἰκόνας Θεοῦ» καὶ στὴν ἀθανασία τῆς ψυχῆς ἐνάουσι σήμερα δισεκατομύρια ἀνθρώπους. Αὐτὲς οἱ βασικὲς ἀλήθειες ἀποκαλύπτονται ἀρχικὰ μόνον μέσα ἀπὸ τὴν Παλαιὰ Διαθήκη.

Ὅσοι πολεμοῦν τὴ διδασκαλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης δὲν τὴν πολεμοῦν χάριν τῆς ἀλήθειας καὶ τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ κάποια «ἱερῆ μυθολογία». Ἐπιχειροῦν τὸν πόλεμο ἀπὸ τὸν ἀκαμπτο δογματισμὸ τοῦ μαρξισμοῦ, ποὺ ὅλα τὰ θεωρεῖ μονόπλευρα, σὰν προϊόντα οικονομικῶν καὶ κοινωνικῶν σχέσεων.

Οἱ ὕλιστες ὅλων τῶν αἰώνων ἀγωνίζονται νὰ πείσουν τοὺς ἑαυτούς των γιὰ τὴν ἀνυπαρξία πνευματικῆς Ἀρχῆς καὶ ὑπερβατικῶν ἀληθειῶν, μάλιστα ἀποκαλυμμένων. Ἐνα μεγάλο ἐμπόδιο στὸ δρόμο τῆς «ἐπιστημονικῆς» ἀθείας εἶναι ἡ Ἱστορία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ποὺ ἐκτὸς τῶν ὑπὲρ λόγων πνευματικῶν ἀληθειῶν, περιλαμβάνει γεγονότα ἐπαληθευόμενα πλεόν ἀπὸ τὶς βετικότερες τῶν Ἐπιστημῶν, κάτι ποὺ ἀποδείχνει τὴν ὑπερβολὴ καὶ τὸ ἀντιεπιστημονικὸ πάθος τῶν κατηγορῶν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἱστορικὴ ἀξιοπιστία τοῦ ἱεροῦ τῆς κειμένου.

Ὅποιοι θέλει νὰ καταλάβῃ καλύτερα, γιὰτὶ πρέπει νὰ διδάσκαται ἢ Παλαιὰ Διαθήκη, ἄς μελετήσῃ τὶς σκέψεις τῶν σοφῶν διδασκάλων τῆς Ἐκκλησίας. Ἰδιαίτερα ἄς θυμηθῆ τὰ λόγια τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου ποὺ ἐπιλέγει: «Τὸ ἔργο τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης εἶναι νὰ φτιάξῃ Ἄνθρωπο, τῆς δὲ Καινῆς Διαθήκης ἔργο εἶναι νὰ μεταβάλλῃ τὸν Ἄνθρωπο σὲ Ἀγγελον» (PG 56, 317).

ΑΡ. ΠΑΝΩΤΗΣ

Η ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΑΥΤΑΠΑΡΝΗΣΗ

Συνέχεια από τη σελ. 196

στον κοινωνικό στίβο. Οι χριστιανοί γονεΐς, δάσκαλοι, επιστήμονες, εργοδότες, πολιτικοί ηγέτες οφείλουν να έχουν διακριτικό τους γνώρισμα αυτό ακριβώς το πνεύμα της διακονίας και της θυσίας. Ποιός αξίος της αποστολής του χριστιανός λογάριασε ποτέ τα δικαιώματά του; Λαμπάδα που λυώνει για να στέλνει στους άλλους το φως και τη ζεστασιά της είναι ο αληθινός χριστιανός. Οι μαθητές του Χριστού δεν κρίνονται από την τήρηση του νόμου, αλλά από την υπέρβαση του νόμου. Ο ανθρώπινος νόμος σε αναγκάζει να μη σκοτώσης τον άλλο. Δεν σε υποχρεώνει να θυσιασθής για το συνάνθρωπο. Σε ανα-

γκάζει να μην αδικής. Δεν σε υποχρεώνει να συγχωρήσης αυτόν που σε αδικήσε. Σε αναγκάζει να μην κλέβης. Δεν σε υποχρεώνει να προσφέρης στον αδύνατο το μόχθο σου. Κανένας ανθρώπινος νόμος δεν μπορεί να επιβάλη τη χριστιανική αγάπη και αυταπάρνηση. Οι άρετες αυτές είναι καρποί της Χάριτος του Θεού μέσα στην ψυχή του ανθρώπου και απόδειξη πνευματικής ανόδου και ήθικης τελειοποίησης. Χωρίς αυτή την υπέρβαση του νόμου δεν επεκτείνεται η Βασιλεία του Θεού.

Ρώτησαν κάποτε τον Μαχάτμα Γκάντι, ένα αγωνιστή με αρετή και τόλμη και αυταπάρνηση, που θεμελίωσε τις νεότερες Ίνδιες, γιατί δεν άσπάζεται το Χριστιανισμό, τη

θηρησκεία που δικαίωσε την ποιότητα της ζωής του. Και εκείνος απάντησε: —Θαυμάζω το Χριστιανισμό, αλλά είμαι απογοητευμένος από τους Χριστιανούς.

Μιά τέτοια δικαιολογία από ένα μεγάλο άνθρωπο παίρνει πολλή συζήτηση. Ωστόσο υπογραμμίζει την ευθύνη μας ως χριστιανών απέναντι στην αλήθεια που εκπροσωπούμε και δείχνει πως ο λόγος του Παύλου, «πάντα στέγομεν, ίνα μη εγκοπήν τινα δώμεν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ Χριστοῦ», ἐδῶ και δυὸ χιλιάδες χρόνια δεν έχει χάσει για μᾶς οὔτε τὴ σημασία της οὔτε τὴν ἐπικαιρότητά της.

ΠΡΟΣΗΛΥΤΙΣΜΟΣ : Η «ΑΓΝΗ ΛΑΤΡΕΙΑ» ΤΩΝ ΧΙΛΙΑΣΤΩΝ

Συνέχεια από τη σελ. 197

χωδᾶ. Οι χιλιαστές έπρεπε τώρα να θέσουν σαν πρωταρχικό σκοπό τῆς ζωῆς τους τὴν «ὑποστήριξι τῶν συμφερόντων τῆς ἐταιρίας», μιά και τὰ ὑπάρχοντα αὐτὰ ἀνῆκαν πλέον στὸν «Ἰεχωδᾶ».

Ἄλλὰ ἡ χιλιαστικὴ ἡγεσία ἔπρεπε προηγουμένως νὰ ἐξουδετερώσῃ τὸ κήρυγμα τοῦ Ρῶσσελ σχετικά με τὴν καλλιέργεια τοῦ χαρακτήρος. Γι αὐτὸ και στὴ «Σκοπιά» τοῦ 1926 (γερμ. ἔκδ., σελ. 335) διακηρύττει πῶς «Ὁ Σατανᾶς ἔστρεψε τὴ διάνοια ἑκατομμυρίων ἀνθρώ-

πων στὸ μέσο τοῦ ὀνομαζομένου σχηματισμοῦ χαρακτήρος».

Και ὁ Κάρλος Ρῶσσελ, ὁ ἰδρυτὴς τῆς ἐταιρίας, τὸ τότε «κανάλι τοῦ Ἰεχωδᾶ»; Προφανῶς ὁ Σατανᾶς ἔστρεψε και τοῦ Ρῶσσελ τὴ διάνοια «στὸ μέσο τοῦ ὀνομαζομένου σχηματισμοῦ χαρακτήρος!» Και ὁ Ρῶσσελ ἐπομένως ἀποδείχτηκε «κοιμώμενος και γυμνός» πρόσεχε τὴν αὐξηση τοῦ χαρακτήρος και δὲν κήρυττε τὴν «ἀγνή λατρεία» τῆς σημερινῆς ἡγεσίας! Ἴσως και αὐτὸς «θὰ πεθάνῃ μαζί με τοὺς ἀπίστους και τοὺς ὑποκριτὰς» στὸν Ἄρμαγεδῶνα «αὐτὸ σημαίνει: θάνατο χωρίς ἐλπίδα» (Σκοπιά 1958, σελ. 568).

Ο ΙΕΡΟΣ ΑΥΓΟΥΣΤΙΝΟΣ ΚΑΙ Η ΠΑΙΔΕΙΑ

Συνέχεια από τη σελ. 198

σοφίας. Ἀκόμα ὅμως δὲν εἶχε φθάσει στὸ λυτρωτικὸ ἐναρμονισμό μεταξύ τῶν λογισμῶν και τῆς καρδιακῆς πείρας, μεταξύ λόγου και πίστεως.

Αὐτὸ ἐπιτεύχθηκε με τὴν ἐντρυφήση στὶς Ἐπιστολές τοῦ Παύλου.

Ὁ ἑσωτερικός του σπαραγμὸς εἶχε φθάσει στὸ ἀπρόχωρητο, ἐνῶ ἡ σάρκα κυριαρχοῦσε πάντα ἐπάνω του.

Ἡ κρίσιμη ὥρα σήμανε γι' αὐτὸν ἐκεῖ που καθόταν, μιά μέρα, στὸν κῆπο τοῦ σπιτιοῦ του, κλαίοντας και ἱκετεύοντας γιὰ πολλοστὴ φορὰ τὸ Θεὸ νὰ τὸν ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὴν πνευματικὴ του ἀγωνία. Τότε, ξαφνικά, ἄκουσε μιά μυστηριώδη παιδικὴ φωνή, που ἐπαναλάμβανε:

Tolle et lege! (πάρε και διάβασε!). Ἐετύλιξε εὐθὺς τὸν κύλινδρο τῶν Ἐπιστολῶν τοῦ Παύλου και ἀτένισε τὸ ἐξῆς χωρίο: «Μὴ κόμοις και μέθαις, μὴ κοίταις και ἀσελγείαις, μὴ ξιρὶδι και ζήλω· ἀλλ' ἐνδύσασθε τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν και τῆς σαρκὸς πρόνοιαν μὴ ποιήσθε εἰς ἐπιθυμίαν» (Ρωμ. ιγ' 13,14).

Πρὸς τί νὰ διάβαζε παρὰ κάτω; Δὲν χρειαζόταν. Ὁ μύχιος κόσμος του καταυγᾶσθηκε, οἱ ἀμφιβολίες ἐξουδετερώθηκαν και ἀφανίσθηκαν. Βγήκε στὴ δευτέρη περίοδο τῆς ζωῆς του, με τὴ συνείδηση ἐλευθερωμένη ἀπὸ τίς σκιὰς τῆς ἀθεοαδιότητος.

Ἦταν πλέον ἕνας ὑποψήφιος χριστιανός. Τὸ ἐνωθε. Τὸν εἶχαν τώρα καταλάβει πόθοι πρωτόγονοι, ἀνείπωτος πνευματικῆς γλύκας.

(Συνεχίζεται)

Ε Π Ι Κ Α Ι Ρ Α

Οι ιερατικές κλήσεις σήμερα.

ΑΝΤΙΓΡΑΦΟΥΜΕ από πρόσφατο σχόλιο της «Εκκλησιαστικής Ἀλήθειας»: «Οι ιερατικές κλήσεις κατ' ἀρχήν είναι ἐπιλογή τοῦ Θεοῦ. Ὁ ἀνθρώπινος ὄμιος παράγοντας ἔχει τὴ δυνατότητα νὰ συμβάλλει στὴν ἐξέυρεση, στὴν καλλιέργεια, στὴν αὔξησι καὶ στὴ διατήρησι τῶν ιερατικῶν κλήσεων, μὲ τὴν προσευχὴν, μὲ τὴν προσεκτικὴν ἐπιλογὴν τῶν κατὰλλήλων γιὰ τὶς Ἱερατικὰς Σχολὰς, μὲ τὴν διάδοσιν τοῦ ἐνθουσιασμοῦ γιὰ τὴν ἀποστολικὴν ἐργασία μεταξὺ τοῦ λαοῦ».

Ποῦ οὐσιώδη. Ἄλλ' ἄς σκεφθοῦμε: Σὲ ποιά κατ' ἐξοχὴν πρόσωπα πρέπει νὰ δοῦμε αὐτὸν τὸν παράγοντα; Ποιοὶ κυρίως ἀναγοῦν στὸν Κύριον γιὰ τὸ διάλεγμα ἀξίων ἀδριανῶν κληρικῶν; Κανεὶς δὲν ἀμφιβάλλει διὰ τὸν παράγοντα αὐτὸν τὸν ἀποτελεῖ πρόωσις τὸ ἐφημεριακὸ μας Σῶμα.

Ἐν ὄψει τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν.

ΟΙ ἐπὶ θύραις βουλευτικὰς ἐκλογὰς εἶναι ἕνα γεγονὸς κοίσιμον γιὰ τὴν Αὔριον τῆς χώρας. Ἀπὸ τὶς κάλπες θὰ προέλθῃ ἡ κυβένησις πὺν θὰ ἔχει στὰ χέρια τῆς τὶς εὐθύνες ἰθύνσεως τοῦ ἔθνους γιὰ τέσσαρα χρόνια. Αὐτοὶ πὺν θὰ τὸ πηδαλιονήσουσιν, ἔχουσιν ἀνάγκη καὶ ἀνωθεν φωτισμοῦ. Τὸ νὰ τὸν διαθέτουσιν, εἶναι ἡ πὺν οὐσιαστικὴ εὐχή, πὺν θὰ πρέπει νὰ τοὺς συνοδεύσει, εὐθὺς ὡς ἀναλάβουσιν τὸ ἔργον τοὺς. Εὐχὴ ἀπὸ τὶς καρδιὰς ὄλων τῶν πιστῶν Ἑλλήνων, ὄσων τοὺς ψηφίσουσιν καὶ ὄσων ὄχι.

Ρωμανὸς ὁ Μελωδός.

ΤΗΝ 1η Ὀκτωβρίου, ἡ Ἐκκλησία γερραίζει τὴν ὄσια μνήμη Ρωμανοῦ τοῦ Μελωδοῦ, τοῦ κορυφαίου —μαζὶ μὲ τὸν Ἅγιον Ἰωάννην τὸν Δαμασκηνὸν— ποιητῆ τῆς. Τὸν ἀποκάλεσαν Πίνδαρον τοῦ βυζαντινοῦ χριστιανισμοῦ. Καὶ ὁ χαρακτηρηστικὸς εἶναι ὄσιμος. Τὴν ποίησίν του διακρίνουσιν ὄντως στὸ ἔπακρον δυνατὴ ἔμπνευσι, ὄσιτρος ἐξαισιος, μορφὴ ἀνεπανάληπτα ἰδεώδης.

Ἐνα ἀπὸ τὰ ἀνθη λογισμῶν, πὺν ἡ ἐροτὴ του κάνει ν' ἀναφρουὸν στὴν εὐσεβὴν διάνοια: Ὁ ὄσιος Ρωμανὸς (ὄος αἰώνας) δὲν πρόσφερε στὸν Χριστὸν τὴ λύσα του μένοτας στὴ μάζα τῶν κοινῶν πιστῶν. Ὑπῆρξε ζέουσα καὶ πάγκαρη σὲ ἔργα ἀρετῆς ψυχῆ. Ὁ ὄσιος λόγος του εἶναι ἀποκῆμα ἀγίου βιώματος.

Σελίδες εἰδικοῦ ἐνδιαφέροντος.

ΑΥΤΕΣ τὶς μέρες, κυκλοφορεῖ ἕνα μικρὸ ἀλλὰ σημαντικό σὲ περιεχόμενον βιβλίον. Θέμα του ἔχει τὴν προσωπικότητα καὶ τὸ ἔργον τοῦ ἀειμνήστου θεολόγου καὶ ἐκκλησιαστικοῦ δημοσιογράφου Ἀνδρέα Κεραμίδα. Εἶναι γραμμένο ἀπὸ τὴν σύζυγον του Σοφία, σεβαστὴ χριστιανὴ δέσποινα. Οἱ σελίδες του εἶναι εἰδικοῦ ἐνδιαφέροντος γιὰ τοὺς ἐφημερίους μας, οἱ πὺν ἡλικιωμένοι ἀπὸ τοὺς ὄποιους, παρακολουθῶντας τὸν στὴ δράση, μιὰ δράση σφραγισμένη ἀπὸ σιοργὴ γιὰ τοὺς ποιμένες τῆς Ἐκκλησίας, εἶναι σὲ θέσι νὰ ἐκτιμήσουσιν τὴν ἀξία τοῦ ἀνδρός. Τὸ κείμενον, ὄφειλόμενον σὲ μιὰ εὐγενικὴ ψυχὴ πὺν ἔζησε πὺν κοντὰ του ἀπὸ κάθε ἄλλῃ, εἶναι πολὺτιμον. Γιὰ τὸ σημερινὸ ἀναγνωστὴν, ὄντας ὄσο διδακτικὸν. Καὶ γιὰ τὸν ἀδριανὸν ἰστορικὸν τῆς Ἐκκλησίας μας, χαρακτηρηστικὸν τὸν ὄσον πρῶτην πηγὴν. Τὸ συνιστοῦμε ἰδιαίτερα σι τοὺς κληρικὸς φίλους τοῦ «Ἐφημερίου».

Φυτώρια στὴν ἐνορία.

ΑΥΤΟ τὸ μήνα, ἀρχίζουσιν τὰ μαθήματα στὰ Κατηχητικὰ Σχολεῖα. Ὁ ὄσιος θεσμὸς ἐξακολουθεῖ τὸν ἀποδοτικὸν βίον του ὄστερα ἀπὸ ὄσες δεκαετίες καρποφορίας, εἰσάγοντας τὰ Ἑληνόπουλα στὸ φῶτειν ὄντος τῆς ὄρθόδοξης χριστιανικῆς πίστεως καὶ στερεῶνοτας τὰ ἐκεῖ. Κατὰ κανόνα, τὰ Σχολεῖα αὐτὰ στεγάζουσιν σι τοὺς ἰ. ναοὺς. Βρίσκουσιν λοιπὸν στὸ ἄμεσον περιβάλλον τῶν ἐνοριακῶν ποιμένων μας. Πὺν εἶναι ἐπόμενον νὰ δείχουσιν πάντα ζωηρὸν ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν ἀπόδοτικὴ καὶ καλὴ λειτουργία τοὺς. Τὰ Κατηχητικὰ Σχολεῖα εἶναι —κατ' ἀρχὴν— φυτώρια τῆς ἐνορίας. Ἀπὸ ἐκεῖ θὰ προέλθῃ ἕνα καλύτερο Αὔριον τῆς.

«ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΑΛΗΘΕΙΑ»

15νθήμερη Ἐφημερίδα τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας. Εἶναι τὸ πνευματικὸ, μαχητικὸ ὄργανον τοῦ κάθε χριστιανοῦ. Πληροφορεῖ, ἐνημερώνει καὶ κατατοπίζει τὸ λαὸν πάνω σ' ὄλα τὰ ἐκκλησιαστικὰ, πνευματικὰ καὶ θερηκευτικὰ ζητήματα πὺν ἀπασχολοῦσιν τὸν σύγχρονον ἀνθρώπον. Κυκλοφορεῖ τὴν 1η καὶ 16 κάθε μήνα. Ἐτησίαν συνδρομὴ 200 ὄρχ. Καθηκὸν τῶν ἐφημερίων εἶναι ἡ ἐγγραφὴ συνδρομητῶν.

ΜΗ ΚΛΑΙΣ

Τοῦ π. ΦΙΛΟΘΕΟΥ ΦΑΡΟΥ

Τὸ μόνο ποὺ φαίνεται τις πιὸ πολλές φορές νὰ ἔχουν οἱ ἄνθρωποι, ἀκόμη καὶ οἱ παπᾶδες, νὰ προσφέρουν στὸν θλιμμένο, εἶναι ἡ συμβουλή «μὴ κλαίς».

Μᾶς στενοχωρεῖ ὁ πόνος τοῦ συνανθρώπου καὶ θέλουμε ν' ἀπαλλαγούμε ἀπὸ τὴν ἐνόχληση ποὺ μᾶς προκαλεῖ, γι' αὐτὸ τοῦ ζητάμε νὰ καταπνίξῃ τις ἐξωτερικὲς ἐκδηλώσεις τοῦ πόνου τοῦ.

Εἶναι κτηνώδης σκληρότητα, λέει ὁ Χρυσόστομος, νὰ πῆς σ' ἐκεῖνον ποὺ ἔχασε ἕνα ἀγαπητὸ πρόσωπο νὰ μὴ κλαίῃ, γιατί ἡ ἀνάγκη τοῦ ἀνθρώπου νὰ κλάψῃ γιὰ τὴν ἀπώλεια τοῦ ἀγαπητοῦ τοῦ προσώπου εἶναι μιὰ ἀνάγκη φυσικὴ (Migne 59, 347). Πολλὲς γυναῖκες ποὺ ἔχασαν τὰ παιδιὰ τους ὅταν τις ἐμπόδισαν νὰ θρηνήσουν καὶ νὰ ξεφρονίσουν, ἔσκασαν καὶ καταστράφηκαν ὅταν ὅμως κά- νουν ὅσα κάνουν αὐτοὶ ποὺ αἰσθάνονται ἄσχημα, ἀνακου- φίζονται καὶ παρηγοροῦνται (Migne 49, 184). Γι' αὐτὸ καὶ ὅταν προσπαθήσουμε νὰ σταματήσουμε τὰ δάκρυα κά- ποιου ποὺ θρηνεῖ ἕνα ἀγαπητὸ τοῦ πρόσωπο, διαπιστώ- νουμε ὅτι ἡ προσπάθειά μας αὐτὴ τὸν στενοχωρεῖ ὅσο θὰ στενοχωριόταν ἂν τοῦ κάναμε τὸ πιὸ μεγάλο κακὸ (Migne 61, 274).

Τὰ δάκρυα συχνὰ στηρίζουν καὶ ἀνακουφίζουν τὸ μυα- λὸ τὸ κλάμα δροσίζει τὴν καρδιά, παρηγορεῖ μιὰ πληγω- μένη ἀγάπη (Ἀμβρόσιος γιὰ τὸν Βαλεντιανὸ 38).

Ἄλλὰ πέρα ἀπ' αὐτὰ ἡ γυναίκα τῆς περιπτώσεως ποὺ ἀκολουθεῖ ἔχει ὀλοφάνερα μιὰ παθολογικὴ ἀντίδραση καὶ φοβία γιὰ τὴν πραγματικότητα τοῦ θανάτου.

Ὁ τρόπος ποὺ θρηνεῖ τὸ τετράμηνο παιδί της, εἶναι ἔνδειξη ἴσως ὅτι μαστίζεται ἀπὸ μιὰ κρυφὴ ἐνοχὴ (π.χ. μιὰ προηγούμενη ἔκτρωση ἢ μιὰ παράνομη σύλληψη). Ὅ- ταν τὴν καλοῦν νὰ ἀποδεχθῇ τὴν πραγματικότητα τοῦ θα- νάτου, ρίχνοντα χῶμα στὴ νεκρὴ μητέρα της, ἐκείνη ἀρ- νεῖται νὰ τὸ κάνῃ καὶ ρίχνει μὲν τὸ χῶμα, χωρὶς ὅμως νὰ βλέπῃ. Ἐνδειξη τοῦ ὅτι ὑπάρχει κάτι παθολογικὸ στὴν ἀντίδραση αὐτῆς τῆς γυναίκας στὸν θάνατο, εἶναι ἀκόμη καὶ τὸ γεγονός ὅτι χώρισε τὸν ἄνδρα της ἑπτὰ μῆνες μετὰ τὸ θάνατο τοῦ παιδιοῦ της.

Ὅποιος θᾶθελε νὰ ἀντιμετώπισῃ πραγματικὰ τὴν κα- τάσταση αὐτῆς τῆς γυναίκας, θάπρεπε νὰ κάνῃ σοβαρὴ δουλειά.

Τὰ «μὴ κλαίς», λοιπόν, ὄχι μόνο εἶναι ἀξιοθρήνητα ἀνεπαρκῆ, ἀλλὰ ἀντιστρατεύονται καὶ στὴ σχετικὴ ἐντολὴ τοῦ Εὐαγγελίου, ποὺ δὲν μᾶς συμβουλεύει νὰ λέμε στοὺς θλιμμένους «μὴ κλαίς» ἀλλὰ νὰ «κλαίωμεν μετὰ τῶν κλαίωντων» (Ρωμ. 12, 15).

Γυναίκα διαζευγμένη, 55 ἐτῶν.

Π.: Καλημέρα σας.

Αρ.: Καλημέρα, πάτερ.

Π.: Τί κάνετε;

Αρ.: Νά, ἔχω φλεβίτιδα στὰ πόδια μου καὶ ἤλθα γιὰ θεραπεία.

Π.: Θὰ κάνετε ἐγχείρηση;

Αρ.: Εὐτυχῶς ὄχι, τὴ γλίτωσα. Πῆρα φάρμακα.

Π.: Πῶς δημιουργήθηκε αὐτὴ ἡ ἀρρώστια;

Αρ.: Ἀπὸ τὴν ὀρθοστασία.

Π.: Ἐργάζεσθε;

Αρ.: Ναι, σὲ ἕνα σπίτι καὶ ἐκεῖ τὸ ἔπαθα.

Π.: Ἐχετε παιδιά;

Αρ.: Ναι, ἔχω ἕνα γιὸ καὶ μιὰ κόρη. Ἄλλὰ ἔχασα ἕνα παιδί πρὶν 17 χρόνια. Φαντάσου νὰ τὸ κρατᾶς μέσα σου 9 μῆνες, νὰ τὸ φέρνῃς στὸν κόσμον καὶ 4 μηνῶν νὰ σοῦ φεύγῃ...

Π.: Πῶς τὸ ἀντιμετωπίσατε;

Αρ.: Νά, ὅπως ὄλοι. Ἐκλαψα πάρα πολύ. Μοῦ στοί- χισε τρομερὰ καὶ συχνὰ τὸ θυμᾶμαι. Ἀφοῦ ἀπὸ τὴν στενοχώρια μου ἔπαθα ἔλκος στὸ στομάχι καὶ μέσα σὲ σαράντα μέρες ἄσπρισαν τὰ μαλλιά μου. Τόσο πολὺ ὑ- πέφερα. Καὶ παρ' ὄλο ποὺ μοῦ εἶπαν ὅτι εἶναι τώρα ἀγ- γελούδι, ἐγὼ τὸ θρήνησα. Καλὰ δὲν ἔκανα;

Π.: Βέβαια, κάνατε ὅπως τὸ νιώθατε ἐσεῖς δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ σᾶς πῇ τίποτε.

Αρ.: Ὁ παπᾶς μοῦ εἶχε πῆ ὄχι. Καὶ αὐτὸ λέει ἡ θρησκεία νομίζω. Ἐγὼ ὅμως ἔκανα αὐτὸ ποὺ νόμιζα σωστὸ. Ἐδάλα 3 χρόνια τὰ μαῦρα. Εἶχα ἐπίσης καὶ ἄλλο θάνατο. Πρὶν δύο χρόνια ἔχασα τὴ μητέρα μου ποὺ τὴν ἀγαποῦσα πολὺ. Κι ἐκείνης ὁ θάνατος μοῦ στοίχισε. Καὶ γι' αὐτὴν φορᾶω τρία χρόνια μαῦρα. Ὅταν πήγαμε νὰ τὴ θάψουμε, ἐτοιμάσθηκα νὰ ρίξω χῶμα. Ἄλλ' ἐγὼ ἔδαλα τις φωνές — «μὴ τὴ μάνα μου». Μοῦ εἶπαν νὰ ρίξω χῶμα. Ἐρίξα χωρὶς νὰ κοιτάξω. Σκεπτόμουν ὅτι τώρα θὰ εἶναι ἐκεῖ μέσα στὸ χῶμα, στὴν ὑγρασία, καὶ μ' ἔπιανε τρόμος.

Π.: Περᾶσατε λοιπὸν δύσκολες περιστάσεις!

Αρ.: Βέβαια, ἀλλὰ δόξα τῷ Θεῷ, τὰ κατάφερα.

Π.: Ἐδῶ ἔρχεται νὰ σᾶς βλέπῃ ὁ σύζυγός σας;

Αρ.: Δὲν ἔχω σύζυγο, εἶμαι χωρισμένη. Τὸν χώρισα 7 μῆνες μετὰ τὸ θάνατο τοῦ παιδιοῦ μας.

Π.: Πῶς ἔγινε ἔτσι;

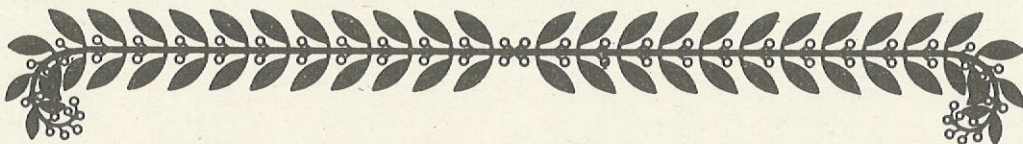
Αρ.: Νά, ἄρχισε νὰ μοῦ κάνῃ παραστρατήματα, δὲν τὸν ἄντεχα ἄλλο καὶ τὸν χώρισα. Ἄλλὰ πάλαιφα μόνη μου καὶ κατάφερα νὰ μεγαλώσω τὰ παιδιὰ. Τὸ κορίτσι εἶναι παντρεμένο καὶ εἶναι πολὺ εὐτυχισμένο.

Π.: Θὰ μείνετε καιρὸ ἐδῶ;

Αρ.: Πιστεύω ναι, καμιά δεκαπενταριά μέρες.

Π.: Τότε θὰ τὰ ξαναποῦμε τὴν ἄλλη Δευτέρα. Χαίρετε.

Αρ.: Χαίρετε.

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

Βαγγέλη Σκουβαρά

ΑΝΘΙΜΟΣ ΟΛΥΜΠΙΩΤΗΣ

Σ' ένα καλαίσθητο τόμο κυκλοφόρησε από τον εκδοτικό οίκο «ΑΣΤΗΡ» των 'Αλ. και Ε. Παπαδημητρίου ο «'Ανθιμος 'Ολυμπιώτης» του καθηγητή της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου 'Αθηνών κ. Βαγγέλη Σκουβαρά.

άληθινή αγάπη τονίζει τις πλούσιες αρετές του βιβλίου.

Ο 'Ανθιμος 'Ολυμπιώτης είναι ένα σπάνιο σύνθημα της ζωής του σκλαβωμένου ελληνισμού. 'Αξίζει να το διαβάσουν όλοι όσοι νοιάζονται για την εθνική αυτογνωσία και τον προσανατολισμό της.

'Αλλωστε ο εκδοτικός οίκος «ΑΣΤΗΡ» δεκαετίες τώρα τροφοδοτεί άκαταπρόητα το αναγνωστικό κοινό με βιβλία ελληνικότητας και ορθοδοξίας ύψηλης ποιότητας.

Είναι μιὰ προσφορά του «Οίκου» αυτού, που τόσο η 'Εκκλησία όσο και ο λαός, έχουν αναγνωρίσει και δικαιώσει.

Το καλλιτεχνικό εξώφυλλο και η διακόσμηση των σελίδων του βιβλίου έγιναν από το ίδιο το χέρι του συγγραφέα.

Δημ. Φερούσης

'Αδαμαντίου Στ. 'Ανεστίδη

ΔΙΔΑΧΗ

Μηνιαίον 'Εκκλησιαστικόν

Περιοδικόν τῆς 'Ι. Μητροπόλεως

Μεσσηνίας

Εὐρετήριον

(1946 - 1976)

Με την ευκαιρία συμπληρώσεως τριάντα (30) χρόνων του περιοδικού «Διδαχή», τῆς 'Ιερᾶς Μητροπόλεως Μεσσηνίας ἐκδόθηκε και κυκλοφόρησε λεπτομερέστατο «Εὐρετήριο».

Τὸ ἔργο αὐτό, πὸν ἀποτελεῖται ἀπὸ 180 πυκνοτυπωμένες σελίδες, εἶναι πολὺ χρήσιμο και εὐχρηστο. Μέσα στίς σελίδες του περιλαμβάνεται ὄλο τὸ πνευματικό, πληροφοριακό και ποιμαντικό ἔργο τῆς 'Ιερᾶς Μητροπόλεως, καθὼς ἱστορία, ὀνόματα και ἄλλα στοιχεῖα πὸν δίνουν ἀνάγλυφα τὴν παρουσία τῆς 'Εκκλησίας στὸ χῶρο αὐτό.

Ο Σεβ. Μητροπολίτης Μεσσηνίας κ. Χρυσόστομος στὸ «Χρονικό τῆς Διδαχῆς», πὸν προτάσσεται τοῦ «Εὐρετηρίου», δίνει ἀναλυτικά τις ἀπαραίτητες πληροφορίες.

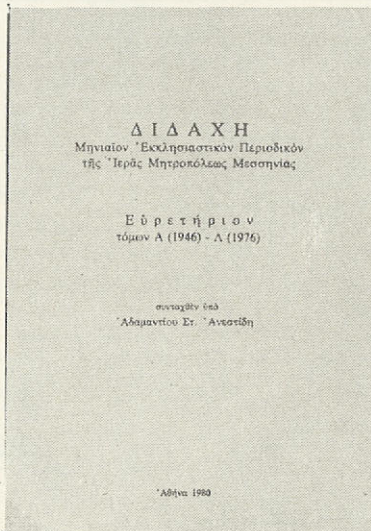
'Η ὄλη ἐπιστημονική ἐργασία ἀνήκει στὸν ἀκαταπρόητο φιλόλογο και εἰδικὸ σὲ παρόμοιες ἐργασίες κ. 'Αδαμάντιο Στ. 'Ανεστίδη.

'Ἡδη οἱ ὀγκώδεις τόμοι «'Ελληνική Θεολογική Βιβλιογραφία» ἐτους 1977, καθὼς και τὸ «ΕΥΡΕΤΗΡΙΟΝ» τοῦ περιοδικοῦ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», ἀποτελούμενο ἀπὸ δύο μεγάλους τόμους (σελ. 1100), τοποθετοῦν ἐπάξια τὸν κ. 'Ανεστίδη

Πρόκειται για ἱστορικό ἀφήγημα μὲ κεντρικό ἦρωα ἕνα λόγιο ἱερομόναχο τοῦ 18ου αἰῶνα, πὸν ἔζησε στὴν 'Ελασσόνα ὡς ἡγούμενος τῆς ἱστορικής Μονῆς 'Ολυμπιάτισσης. Μέσα ἀπ' τὴ ζωὴ τοῦ 'Ανθιμου ὁ συγγραφέας βρίσκει τὴν ευκαιρία νὰ μᾶς δώσει τὴ ζωντανὴ εἰκόνα τῶν κατοίκων τῆς περιοχῆς αὐτῆς στὰ χρόνια τῆς τουρκοκρατίας μὲ πραγματική λογοτεχνική δεξιότητα. 'Εξάλλου πολὺ πετυχημένη εἶναι και ἡ διαγραφή προσώπων και πραγμάτων πὸν μὲ μιὰ εὐχρημη δημοτικὴ γλώσσα, ὁμολογῶν μὲ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη και τοὺς ἀνθρώπους της, τὰ ζωντανεῖ και τὰ ἐνεργοποιεῖ.

Τὸ ἔργο προλογίζει ὁ λογοτέχνης Ι. Μ. Παναγιωτόπουλος, πὸν μὲ

στὴν πρώτη γραμμὴ τῶν ἐπιστημόνων, πὸν ἐργάζονται στὸν ἀθρόβο, ἀλλὰ τόσο οὐσιαστικό τομέα τῆς ἐπιστημονικῆς βιβλιογραφίας.

Ο κ. 'Ανεστίδης ἔχει δημοσιεύσει και ἄλλες φιλολογικῆς και βιβλιογραφικῆς ἐργασίες. Τὰ εὐρετήρια ὁμως αὐτὰ πὸν λεξικογραφοῦν τὴν πλούσια Γραμματεία τῆς 'Εκκλησίας, εἶναι μιὰ εἰδικὴ προσφορά του πὸν ἀποσπᾶ δικαιωματικά ὄλο τὸν ἔπαινο και τὴν ἀναγνώριση.

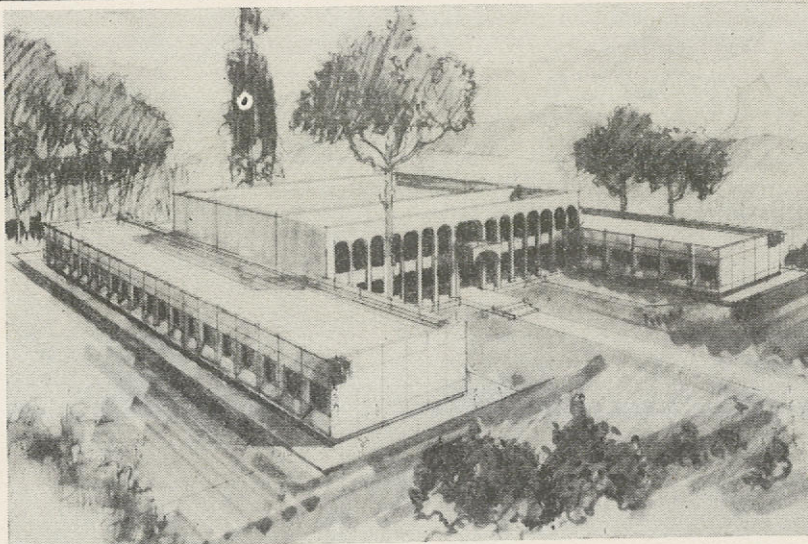
'Η εὐχὴ εἶναι νὰ συνεχιστὴ τὸ ἔργο του στὸν πολυσήμαντο αὐτό τομέα τῆς φιλολογικῆς μελέτης και σπουδῆς, πρὸς ὄφελος τοῦ ἐθνικοῦ και ἐκκλησιαστικοῦ πλοῦτου, καθὼς και τῆς διευκολύνσεως τῶν μελετητῶν πὸν ἐνασχολοῦν σ' αὐτὰ.

Δημ. Φερούσης

ΣΥΝΟΔΙΚΕΣ ΕΠΙΤΡΟΠΕΣ ΚΑΙ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑ

Με απόφαση της Δ.Ι.Σ. της 125ης Περιόδου (1981-82), όρίσθησαν οί έξης Σεβ. Συνοδικοί Μητροπολίτες ως συνοδικά μέλη στις υπάρχουσες, σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 10 του Ν. 590)77, Συνοδικές 'Επιτροπές: 1. 'Αρχιγραμματείας: ό Σεβ. Ναυπάκτου κ. Δαμασκηνός. 2. 'Εκκλ. Τέχνης και Μουσικής: ό Σεβ. Καρπενησιού κ. Νικόλαος. 3. Δογματικών και Νομοκανονικών Ζητημάτων: ό Σεβ. Δράμας κ. Διονύσιος. 4. Θείας Λατρείας και Ποιμαντικού 'Εργου: ό Σεβ. Νέας 'Ιωνίας κ. Τιμόθεος. 5. Μοναχικού Βίου: ό Σεβ. Κασσανδρείας κ. Συνέσιος. 6. Χριστ. 'Αγωγής της Νεότητος: ό Σεβ. Θεσσαλονίκης κ. Παντελεήμων. 7. Διορθοδόξων και Διαχριστιανικών Σχέσεων: ό Σεβ. 'Ελευθερουπόλεως κ. 'Αμβρόσιος. 8. 'Εκκλ. 'Εκπαιδεύσεως και 'Επιμορφώσεως του 'Εφημεριακού Κλήρου: ό Σεβ. Λήμνου κ. Παντελεήμων. 9. Τύπου, Δημ. Σχέσεων και Διαφωτίσεως: ό Σεβ. Μονεμβασίας και Σπάρτης κ. Ευστάθιος. 10. 'Επί των Αιρέσεων: ό Σεβ. Ζακύνθου κ. Παντελεήμων. 11. Κοιν. Προνοίας και Εύποιας: ό Σεβ. Κυθήρων κ. 'Ιάκωβος. 12. 'Επί των Οικονομικών της 'Εκκλησίας: ό Σεβ. Σερρών και Νιγρίτης κ. Κωνσταντίνος.

'Εξ άλλου, τó Πρωτοβάθμιο Συνοδικό Δικαστήριο για πρεσβυτέρους, διακόνους και μοναχούς συγκροτήθηκε ως έξης: Σεβ. Νέας 'Ιωνίας, Πρόεδρος και Σεβ. Κασσανδρείας, Θεσσαλονίκης, Κυθήρων και Μονεμβασίας - Σπάρτης, τακτικά μέλη (κληρωθέντα). Τό Δευτεροβάθμιο: Μακ. 'Αρχιεπίσκοπος 'Αθηνών και πάσης 'Ελλάδος κ. Σεραφείμ, Πρόεδρος και οί Σεβ. Ναυπάκτου, 'Ελευθερουπόλεως, Σερρών - Νιγρίτης, Λήμνου, Δράμας και Ζακύνθου. 'Αναπληρωματικό μέλος και για τά δυό δικαστήρια όρίσθηκε κατά νόμο ό Σεβ. Καρπενησιού.

'Η μακέτα του νέου Τυπογραφείου—Λιθογραφείου της 'Αποστολικής Διακονίας, τó όποιο θεμελίωσε ό Μακ. 'Αρχιεπίσκοπος 'Αθηνών και πάσης 'Ελλάδος κ. Σεραφείμ, την 27η Αδούστου, στην 'Αγία Βαρβάρα 'Αττικής. Τό έργο προβλέπεται να άποπερατωθί την 'Ανοιξη του 1982. ('Η όμιλία του Γενικού Διευθυντού της 'Αποστολικής Διακονίας κατά την τελετή θεμελιώσεως, στή σελ. 199).

Η ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ ΕΘΝΟΜΑΡΤΥΡΩΝ ΚΛΗΡΙΚΩΝ

Στήν έγκριτη «'Εκκλησιαστική 'Αλήθεια» δημοσιεύεται σε συνέχειες ή «Μικρή έγκυκλοπαίδεια 'Εθνομαρτύρων Κληρικών», που με γλαφυρότητα συντάσσει ό δημοσιογράφος Γ. Β. 'Ιωαννίδης. Μέχρι τώρα (συνέχεια 81η από Α—Ν), παρήλασαν εκατοντάδες όνόματα έπισκόπων, πρεσβυτέρων, διακόνων και μοναχών, οί όποιοί από την άλωση της Βασιλεύουσας (1453) και μέχρι τά νεώτερα χρόνια έχυσαν τó αίμα τους, «για τού Χριστού την Πίστη την άγία και της Πατρίδος την 'Ελευθερία».

Οί εύλαβ. κληρικοί μας πολλά θά είχαν να πληροφορηθούν και να διδαχθούν από τούς συστρατιώτες τους αυτούς, που βρίσκονται τώρα στή «θριαμβεύουσα» 'Εκκλησία.

Ο ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ «ΠΕΡΙ ΕΦΗΜΕΡΙΩΝ ΚΑΙ ΔΙΑΚΟΝΩΝ»

Στήν ήμερησία διάταξη θεμάτων των εργασιών της τακτικής συνελεύσεως της 'Ιεράς Συνόδου της 'Ιεραρχίας της 'Εκκλησίας της 'Ελλάδος (1 - 9 'Οκτωβρίου) είναι γραμμένο και τó θέμα Ψήφισις τού Κανονισμού «Περί 'Εφημεριών και Διακόνων».

Τήν ψήφιση τού νέου Κανονισμού, που θά γίνη στή Συνεδρία της 9ης 'Οκτωβρίου, αναμένουν με ένδιαφέρον όλοι οί 'Εφημέριοι και Διάκονοι, γιατί μ' αυτόν ρυθμίζονται πολλά θέματα που τούς άφορούν.

ΝΕΟΙ ΣΥΝΤΑΞΙΟΥΧΟΙ ΤΟΥ ΤΑΚΕ

— Στεργιοπούλου Βάγια, Πρεσβυτέρα, Γ)6, έτη υπηρεσίας 23, σύνταξη 7.500, έφάπαξ 241.584.

— Μπρατσιώτη Παναγιώτα, Πρεσβυτέρα, Α)3, έτη υπηρεσίας 16, σύνταξη 7.500, έφάπαξ 177.669.

— Πρωτοπαπιά Μαρία, Πρεσβυτέρα, Γ)6, έτη υπηρεσίας 24, σύνταξη 7.500, έφάπαξ 264.923.

— Χαρδαβέλλας Γεώργιος, Ιερέυς, Γ)6, έτη υπηρεσίας 35, σύνταξη 21.516, έφάπαξ 333.177.

— Γιαννόπουλος Σπυρίδ., Ιερέυς, Δ)7, έτη υπηρεσίας 35, σύνταξη 20.212, έπιστο. άσφαλιστων 5.018.

— Καρακώστας Θεόδ., Ιερέυς, Γ)6, έτη υπηρεσίας 27, σύνταξη 12.479, έφάπαξ 278.726.

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Π. ΛΕΚΚΟΣ